

Behov for Gjeldsregister

Mats Stenshagen Noreng

Masteroppgave ved Økonomisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

13.05.2013

Behov for gjeldsregister

© Mats Stenshagen Noreng

2013

Behov for gjeldsregister

Mats Stenshagen Noreng

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Det finnes i dag store mangler i kredittopplysningene på den norske husholdningen og samtidig som vi lever i gode økonomiske tider opplever stadig flere nordmenn betalingsproblemer. Det er derfor over lengre tid blitt diskutert om et gjeldsregister vil kunne redusere dette problemet ved å øke informasjonsstrømmen i markedet. Et gjeldsregister vil til en hver tid vise gjeldsbyrden til husholdningen og kunne redusere den asymmetriske informasjonen i markedet. Et slikt register finnes ikke i Norge i dag. Grunnene til at et register ikke finnes i dag er hovedsakelig på grunn av personvern og kostnadene ved opprettelsen av et register. Tidligere var motstanden til et register større både fra forbrukerombudet og finansnæringen, over de siste årene har disse endret syn og er i større grad er positive til et slikt register i dag. Datatilsynet¹ stiller seg fortsatt negative til et register med hovedargumentasjon at dette vil kost dyrt og være en inngripen hos mange, men hjelpe få.

Det finnes gjeldsregistre i andre land pr dags dato hvor det opplyses at registeret har hatt positive effekter. Dette fordi informasjonsstrømmen forbedres slik at bedre valg kan bli tatt både fra forbruker og tilbyder sin side. Ønsket med registeret er at den økte informasjonen skal føre til at færre lån blir misligholdt, slik at forbrukeren blir skånet fra gjeldsproblemer. Det er ikke ment som et instrument slik at bankene kan øke sin profitt. Forbrukerne kan dermed få økt sin nytte ved at de tar bedre valg og at bankene i større grad kan hjelpe forbrukeren til å ta riktige valg.

Forbrukeren kan vente seg lavere rente på sine lån dersom kredittvurderingen blir bedre, kostnaden ved et register ikke blir høy og regningen lempet over på forbrukeren. Gjeldsregisteret kan forbedre tilbakebetalingsprosenten til bankene slik at forbrukeren kan vente seg lavere rente og man kan oppleve større konkurranse i markedet ved at konkurransefortrinnet til etablerte banker reduseres.

Færre vil kunne få lån som følge av strengere krav, dette vil være en ønsket effekt dersom dette hindrer låntagere med svak økonomi fra å få lån, slik at misligholdet går ned.

Gjeldsregisteret alene vil kunne bidra til lavere mislighold ved bedre evaluering av låntager, men tiltaket vil ha større effekt dersom dette fører til strengere håndheving av

¹ <http://www.datatilsynet.no/Nyheter/2013/gjeldsregister>

frarådingsplikten og man setter i gang andre tiltak som justering av inkassoprosedyren, innfører rentetak på forbrukslån, strengere markedsføringsregler og et generelt høyere økonomisk kunnskapsnivå hos husholdningen.

Det ble for øvrig besluttet i avslutningsprosessen av denne masteroppgaven at regjeringen vil fremme lovforslag om etablering av et gjeldsregister til høsten. Dette ble offentliggjort den 26.4.2013 etter at forslaget har vært ute på høring i lengre tid.

Forord

Denne masteroppgaven er en avslutning av den 2-årige masteren i samfunnsøkonomi ved Økonomisk institutt ved Universitetet i Oslo.

Jeg vil først og fremst takke min veileder Asbjørn Rødseth for gode samtaler, innspill og kommentarer under skrivingen av denne oppgaven. Han har i hele prosessen rettleidet meg inn på riktig vei og fremover i arbeidet.

Uten tidligere kollegaer og fagfolk innen inkassobransjen som jeg har vært i kontakt med, ville jeg aldri fått de ideer og tanker som har gjort oppgaven mulig.

Videre vil jeg takke venner og familie for støtten jeg har fått de siste månedene, oppgaven ville ikke blitt den samme uten denne støtten. Spesielt vil jeg takke Jeanette Strøm Fjære, Alan Bendu og Nghia Luu Thanh for gode råd, diskusjoner og kommentarer, samt mine medstudenter her på Økonomisk institutt.

Eventuelle feil og mangler er alene undertegnedes ansvar.

Oslo, mai 2013

Mats Stenshagen Noreng

VIII

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn	2
1.2	Om gjeldsregisteret.....	4
1.3	Et eksempel fra Luksusfellen	9
2	Gjeldsregister og forbrukeren.....	13
2.1	Modellen.....	13
2.1.1	Forutsetninger og rammeverk	13
2.1.2	Standard tilpasning	15
2.2	Begrenset informasjon og rasjonalitet	16
2.2.1	Feilberegning av fremtidig inntekt.....	16
2.2.2	Feilberegning av renten	17
2.3	Diverse effekter av et gjeldsregister	19
2.3.1	Bedret tilpasning	19
2.3.2	Kredittrasjonerings.....	20
2.3.3	Differensiering av renten.....	22
2.4	Relevans for situasjonen I Norge I dag	23
2.4.1	Feil oppfattelse av inntekt og renten.	23
2.4.2	Forbrukerens egne oppfattelser	24
3	Gjeldsregister og tilbydere	26
3.1	Modellen.....	26
3.2	Innføring av gjeldsregister.....	29
4	Mer om gjeldsregisterets bidrag	34
4.1.1	Differensierte renter	36
4.1.2	Generelle effekter.....	36
5	Operasjonalisering av registeret	39
5.1	Andre problemområder.....	43
6	Konklusjon	45
	Litteraturliste	47
	Vedlegg	49

Oversikt over figurer

Figur 1: Inkassosaker fordelt på kravstype	3
Figur 2: Selvrappporterte årsaker til betalingsproblemer, kilde SIFO	6
Figur 3: Regresjon av årsak til gjeldsproblemer	12
Figur 4: Intertemporal forbruksmodell.....	15
Figur 5: Feil tilpasning	16
Figur 6: Redusert inntekt.....	17
Figur 7: Feiloppfattet rente.....	18
Figur 8: Delvis rasjonell aktør.....	19
Figur 9: Kredittrasjonering.....	21
Figur 10: Differensierte renter.....	22
Figur 11: Rentetak.....	41

1 Innledning

Jeg ble gjort oppmerksom på at kredittopplysningene på låntager er langt fra fullverdige gjennom min tidligere jobb, slik at långiver har svært lite opplysninger over enkelte låntagers gjeldsbyrde. Dette vil i noen tilfeller føre til at man tilbyr lån basert på feil premisser, på grunn av mangelfull eller feil informasjon.

Jeg ser gjennom oppgaven at dette skaper store problemer for evalueringen av betalingsevnen til lånsøker og kan resultere i høyere grad av mislighold. Man vil kunne forbedre dagens kredittvurdering av den norske husholdningen gjennom et gjeldsregister, og dette vil kunne hjelpe mot mislighold. Først vil det bli gitt en innføring av hvordan markedet ser ut i dag og hvor stort problemet med asymmetrisk² informasjon mellom låntager og långiver er.

I kapittel 2 setter jeg opp en generell modell og analyserer effekten av begrenset informasjon hos forbrukeren og hva innføringen av et gjeldsregister vil si for tilpasningen til forbrukeren. Jeg ser på om valgene til forbrukeren og nyttenivået endres når man innfører et gjeldsregister.

I kapittel 3 analyseres problemet med asymmetrisk informasjon i utlånsmarkedet og hva innføringen av et gjeldsregister vil kunne si for tilpasningen til bankene.

Jeg diskuterer videre i kapittel 4 funnene i kapittel 2 og 3 ved å trekke inn andre undersøkelser for å få et best mulig analyseverktøy og diskusjon, slik at situasjonen pr d.d. blir oversiktlig lagt frem og hva et gjeldsregister vil kunne bidra med.

I kapittel 5 blir det gitt et forslag på hvordan et gjeldsregister kan/burde se ut. Oppgaven bærer preg av de artiklene som finnes om temaet og vurderinger fra fagfolk som jeg har vært i kontakt med gjennom det siste året. Egne innvendinger kommer også frem i oppgaven.

Til slutt blir det rettet en slags konklusjon på om det er ønskelig å innføre et gjeldsregister i Norge, her kommer også egne meninger frem.

² Ujevnt fordelt informasjon mellom to parter

1.1 Bakgrunn

Innføringen av et gjeldsregister er et høyst aktuelt tema som pr d.d. er oppe til høring i Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet (BLD). Samtidig som gjeldsøkning og mislighold er et daglig tema i norsk media. Til tross for god økonomi generelt, havner flere og flere norske husholdninger i gjeldsproblemer.

Dette skaper bekymring hos fagfolk og er nevnt i Finanstilsynet sin rapport om finansielle utviklingstrekk. (Finanstilsynet, 2012)

-Høye boligpriser og stor gjeld hos norske husholdninger utgjør en risiko for stabiliteten i norsk økonomi og den norske finanssektoren. Husholdningenes økonomi har de siste årene vært preget av økende gjeldsbelastning. Husholdningenes gjeld og boligprisene har vist stor grad av sammenfallende utvikling og er kommet opp på et meget høyt nivå. Boligpriser og husholdningsgjeld vokser fortsatt mer enn husholdningenes inntekter. (side3)

-Gjeldsproblemer kan ramme enkeltmennesker hardt. Det er derfor viktig at bankenes kredittvurderinger forebygger risikoen for at enkeltpersoner tar opp lån de senere ikke er i stand til å betjene. (side.8)

Total gjeld som norske finansinstitusjoner har til gode på norske husholdninger er på over 2500 milliarder³. Av dette er gjeld som har gått videre til inkassoselskapene for inndrivning er på ca. 65 milliarder⁴.

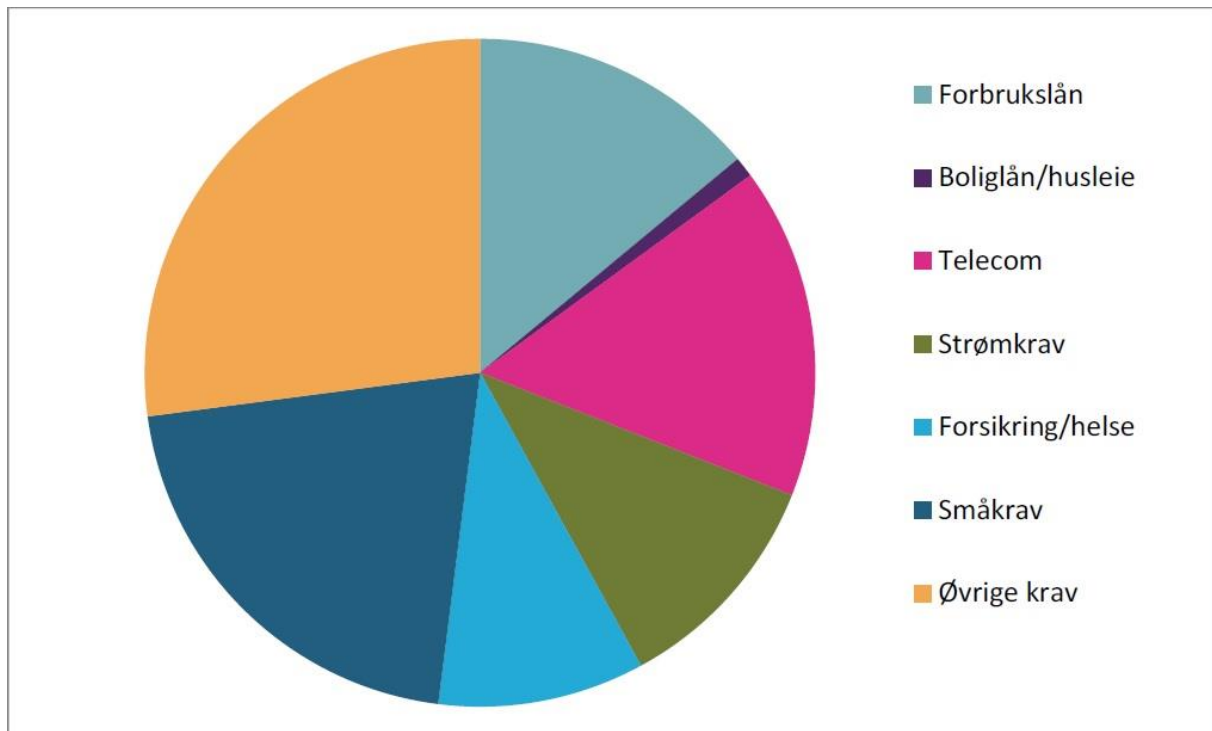
Inkassosakene er fordelt mellom forskjellige låne- og kreditttyper. Vi ser av Figur 1 at boliglån som er sikret med pant i bolig har en liten andel av beløpet som for tiden er til inkasso. Dette har ikke alltid vært tilfellet, i rapporten «Den farlige gjelden» fra Statens institutt for forbrukerforskning (SIFO) opplyses det at betalingsproblemer og årsakene til gjeldsproblemer har utviklet seg fra å gjelde skatt, bolig, næring i 1999, til skatt, næring, forbruk i 2004 og til forbruk, skatt og bolig i 2011 (Poppe og Lavik, 2013).

Denne oppgaven vil derfor i hovedsak rette søkelys mot inngåelse av lån rettet til forbruk og generell kreditt gitt uten sikkerhet. Dette er fordi et gjeldsregister først og fremst vil bedre informasjonsstrømmen i dette markedet. Lån til bolig og lån til bedrifter som i hovedsak er

³ <http://e24.no/makro-og-politikk/advarer-mot-rekordgjeld/20232125>

⁴ http://www.finanstilsynet.no/Global/Venstremeny/Pressemeldinger_vedlegg/2012/3_kvartal/Utdrag_av_talmateriale_rapportert_fraa_foretak_som_har_loyve_til_aa_drive_inn_foraln_%20pengekrav_paa_vegner_av_andre.pdf

gitt med sikkerhet i eiendom, pantstillelser og høye krav til dokumentasjon, vil ikke ha det samme behovet for et gjeldsregister.

*Telecom: Mobil- og fasttelefon, bredbånd og tv-abonnement

*Småkrav: bomavgifter, parkeringsbøter, postordre- og internettsalg

Figur 1: Inkassosaker fordelt på kravstype per 31.12.2011: kilde [finanstilsynet.no](http://www.finanstilsynet.no)⁵

⁵ http://www.finanstilsynet.no/Global/Venstremeny/Rapport/2012/Finansielt_utsyn_2012.pdf side 52

1.2 Om gjeldsregisteret

Pr d.d. finnes det ikke et komplett dokument som viser den totale gjeldsbyrden til privatpersoner i Norge.

Mye av grunnen til at det ikke finnes et gjeldsregister i Norge i dag er problemene knyttet til personvern og kostnader. Datatilsynet nevner blant annet at registeret vil hjelpe få, men være en inngripen hos mange. Dessuten mener Datatilsynet at det vil være vanskelig å forsikre seg om at opplysningene i registeret er korrekte. Kostnaden forbundet med de høye kriteriene til oppdatering, sikkerhet og nøyaktig informasjon vil gjøre et register veldig dyrt⁶. For at oppgaven ikke skal bevege seg over til en etisk avhandling, vil jeg med inspirasjon fra en uttalelse fra Gjeldsofferalliansen⁷ (GOA) om redusert innsyn i registeret og med erfaringer fra Altinnportalen med selvangivelsen, basere et slikt register omtalt i denne oppgaven på følgende:

Brukeren innhenter selv gjeldsinformasjon og overleverer den til saksbehandler. Da vil denne informasjonen bare være synlig for eventuelle saksbehandlere tilknyttet den spesifikke lånesøknaden, og eventuelle brudd på personvern kan sies å være neglisjerbart.

Finansinstitusjoner vil ikke kunne se på opplysningene i registeret på brukeren til en hver tid, datatilsynet nevner dette som et av problemene. Eventuelt kan saksbehandler i banken bli gitt tilgang til forbrukeren sine data i registeret i forbindelse med en søknad. En lignende tilgang har revisorer/regnskapsførere i Altinn pr d.d. for å gå gjennom regnskapet til bedrifter. Tilgangen til dokumenter i portalen er da regulert via forskjellige sikkerhetsnivåer på innloggingen. Fra enkle passord, bank-id og min-id, dette for å redusere innsynet slik personvernet er opprettholdt.

I dag er diverse økonomiske opplysninger på privatpersoner registrert flere steder på nettet, som for eksempel i Brønnøysundregistrene, på Altinn, i nettbanker, hos kredittvurderingsselskapene, osv. Et gjeldsregister vil samle denne informasjonen og vil kunne bli lagt under tilsyn av et organ som forsikrer at denne informasjonen ikke kommer på avveie.

⁶ <http://www.datatilsynet.no/Nyheter/2013/gjeldsregister/>

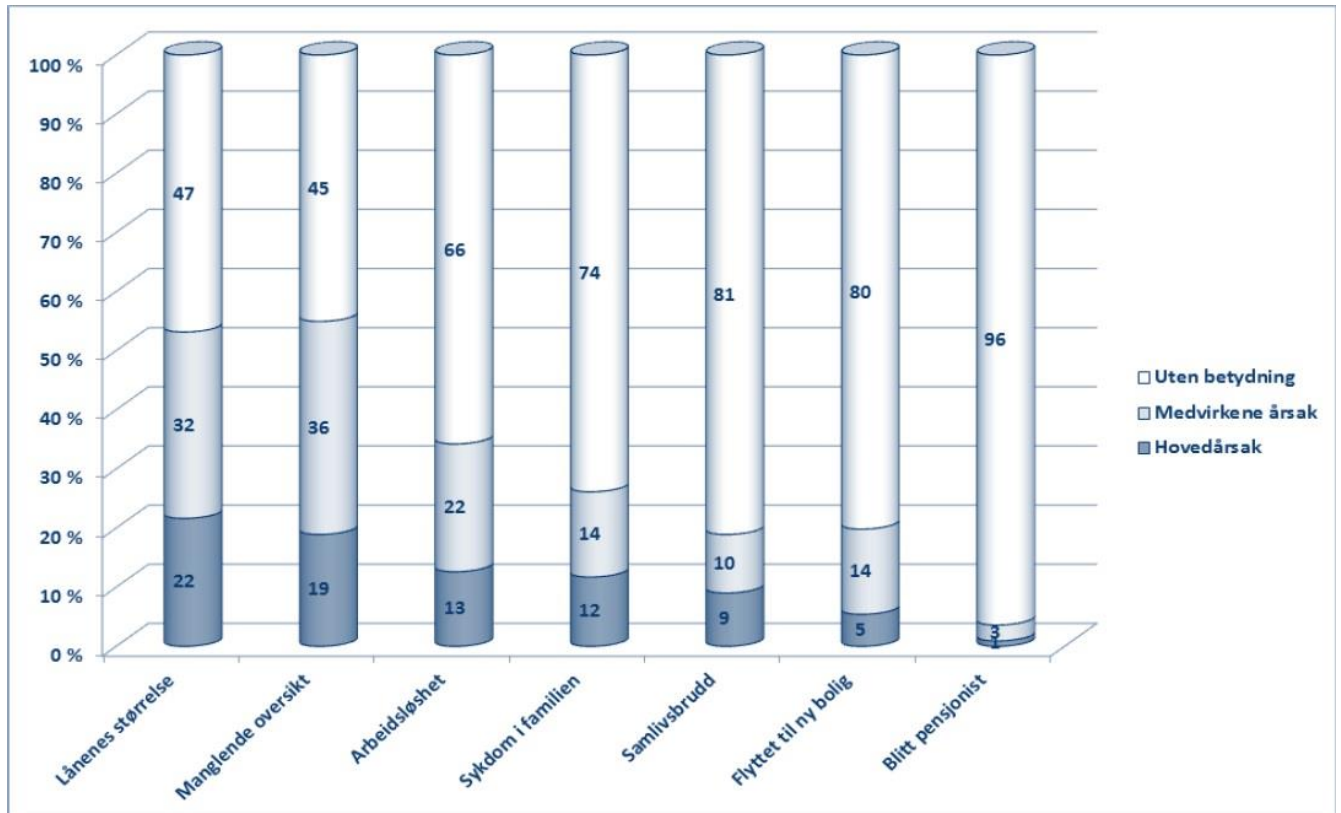
⁷ <https://gjeld.org/component/content/article/88-nyheter/nyheter-fra-goa/517-gjeldsregister>

Av årsakene overfor vil ikke de etiske problemstillingene bli omtalt i stor grad, men jeg vil komme noe tilbake til dette i oppsummeringen av oppgaven. Jeg vil derfor ha som hovedfokus å se på de økonomiske konsekvensene av et gjeldsregister.

Når man skal søke lån i dag, tar låneinstitusjonen en kredittsjekk av låntager og under vurderingsprosessen kan låntager bli spurt om å legge frem ligning, lønnslipper og lånepapirer på eksisterende lån. Man kan også bli bedt om å opplyse dersom man har kreditter som ikke vises i disse papirene. Det er meg gjort oppmerksom gjennom erfaring fra Rubicon tv (Luksusfellen), misforholdet i gjeldsopplysningene i dagens dokumenter og faktisk gjeldsbyrde. På enkelte individer kommer så lite som 50 % av faktisk gjeldsbyrde frem. (se Tabell1). Denne asymmetriske informasjonen (asymmetrisk gitt at låntager er fullt klar over sin egen gjeldssituasjon⁸) vil kunne skape et falskt inntrykk av omfanget av gjelden og dermed kan det bli gitt lån på feil premisser. Dette kan igjen føre til mislighold i fremtiden, ettersom låntager ikke får riktig vurdering av sin betalingsevne. Da vil et nytt lån som er gitt i en situasjon med dårlig informasjon, kunne være den utløsende faktoren som skaper gjeldsproblemer for individet.

Som Poppe og Lavik, ved SIFO viser i sin artikkel «Den farlige gjelden» Figur 2, er både høy gjeldsbyrde og dårlig oversikt viktige årsaker til at personer havner i gjeldsproblemer. Derfor kan et tiltak for å redusere gjeldsproblemene bedre informasjonen til bankene før inngåelsen av et lån. Slik at lån ikke blir gitt til personer som ikke tåler en høyere gjeldsbyrde. Dermed blir ikke lån gitt til personer som ikke tåler høyere gjeldsbyrde.

⁸ Se vedlegg 2 for oversikt over misoppfattelse av egen gjeldssituasjon

Figur 2: Selvrapporterte årsaker til betalingsproblemer, kilde SIFO

Vi ser fra figuren at mye gjeld og manglende oversikt i større grad både hoved- og medvirkende årsak til gjeldsproblemer, enn de andre årsakene. I tillegg ser man at livsbegivenheter har betydning for gjeldsproblemer, men i mindre grad.

Dersom det hadde vært et register som samlet informasjon om en persons gjeld fra samtlige institusjoner ville man kunne redusert misforholdet mellom faktisk gjeldsbyrde og hva som vises ved hjelp av dagens dokumenter. Denne informasjonen til långiver ville gitt en bedre vurdering av personer med høy gjeldsbyrde og høyere risiko for mislighold, slik at disse ikke får innvilget lån. Redusert mislighold kan være ønskelig for bankene dersom dette fører til høyere profitt og også for personer som opplever det ubehaget som gjeldsproblemer medfører.

Gjeldsregisteret vil derfor bedre informasjonssituasjonen, men om det vil være et treffende tiltak for å redusere mislighold vil jeg komme tilbake til. Det er hovedsakelig ment som et sosialpolitisk tiltak for å redusere gjeldsproblemer. Det er ikke ment for å være et instrument for at bransjen skal tjene mer penger på grunn av bedret informasjon og lavere risiko på utlån. Mislighold på forbrukslån er ca. 10 ganger så høy som på boliglån. Rentemarginen er også 10 ganger så høy (Bråthen, 2011). For bankene er ikke forbrukslån og mislighold et stort

problem, ettersom de henter bare ut en høyere margin for den økte risikoen. Derfor går diskusjonen i denne oppgaven hovedsakelig på om dette vil komme forbrukeren til gode og da særlig de i en utsatt posisjon, fremfor eventuelle tap for bankene. I tillegg til mulige tap for banker og problemer for forbrukeren, er gjeldsproblemer både direkte og indirekte kostnad for samfunnet.

Incentivene for å jobbe svekkes når man på grunn av tidligere forbruk må betale gammel gjeld med dagens inntekt, fremfor å bruke denne inntekten på ytterligere forbruk. Dette kan skje frivillig, eller gjennom lønnstrekk ved at man jobber ekstra eller skaffer seg høyere inntekt på en annen måte. Mangel på kapasitet eller kunnskap til hvordan man skal løse gjeldsproblemene, fører til at man ikke gjør det som er optimalt, eller unnlater å forta seg noe. Dette fører til ytterligere økning i gjeld på grunn av renter og gebyrer, og mest sannsynlig en forverring av den økonomiske situasjonen. En andel av folk med betalingsproblemer vil kunne melde seg mer og mer ut av samfunnet for å få endene til å møtes. De velger arbeidsløshet eller jobber svart for å unngå å gjøre opp for seg/bli trukket i lønn. Gjeldsproblemer blir derfor ikke bare en kostnad for de som er direkte berørt, men kan ha uheldige ringvirkninger som redusert verdiskapning og skatteinntekter.

Mer direkte kostnader er den plassen misligholdt gjeld tar hos myndighetene og rettsapparat. Krav må sikres rettslig og Norge har også gjeldsordningslov⁹. Gjeldsordning er en hjelpende hånd for vedkommende med gjeldsproblemer, denne skal sikre forbrukeren fra å bli en evig gjeldsslave. Dersom det viser seg at en forbruker i overskuelig fremtid ikke har mulighet til å betale gjelden sin, kan man få en gjeldsordning. Gjeldsordning ble innført i Norge i 1992 for å hjelpe folk med økonomiske problemer ut av uføre. Her betaler man tilbake maksimalt av det man har mulighet til i løpet av en periode mellom 5-10 år. Etter denne perioden slettes all resterende gjeld og forbrukeren starter med blanke ark. Det har vært en drastisk økning i antall gjeldsordninger i Norge den siste tiden¹⁰. En slik ordning har visse effekter i form av at «det ordner seg»-mentaliteten som finnes blant unge i dag. Det ble nevnt under seminaret "Kjøp nå -betal senere" at mange unge tror at foreldre eller staten ordner opp dersom man opplever å havne i økonomiske vansker. I undersøkelsen gjort av SIFO og Brusdal opplyses det at unge som sliter med økonomiske problemer velger å jobbe mer eller får hjelp hjemmefra for å løse problemene. (SIFO, 2013) Derfor ser det ut til at problemet med at gjeldsordning er

⁹ <https://www.politi.no/tjenester/gjeldsordning/>

¹⁰ <http://gjeldsordningsbasen.dep.no/>

en eventuell hvilepute ikke har særlig hold. Det er strenge krav til hva som kvalifiserer til en eventuell gjeldsordning og får man åpnet en gjeldsordning må man leve under et strengt budsjett i hele perioden. Fra forbrukeren sin side, kan ulempen av gjeldsordningen være større enn en eventuell gevinst av tidligere overforbruk. Men denne ordningen tar likevel ressurser fra andre områder i samfunnet.

Dersom debitor får gjeldssaneringen bidrar til kostnader for rettsapparatet og kreditorer som må sanere gjelden. Derfor er redusert mislighold noe som alle parter i økonomien kan nyte godt av, både forbrukere, tilbydere og resten av samfunnet.

Et gjeldsregister finnes i Sverige. Her har Opplysningscentralen(UC) som eies av de største bankene i Sverige oversikt over samlet gjeldssituasjon for svenske statsborgere. Tilgang til registeret blir gitt ved at bankene selv må oppgi opplysninger på egne kunder for å få se andre bankers kredittinformasjon. Her kan man se hvor mye kreditt som er tatt opp og hvor mye av dette som er brukt. Denne informasjonen oppdateres hver måned. I tillegg har Opplysningscentralen all den informasjonen som finnes i dagens kredittsjekk i det norske markedet. Personalia, tidligere og nåværende bosted, inntektstall for de tre siste årene, betalingsanmerkninger, pantstillelser og næringsinteresser. Det svenske registeret opplyser også dersom man har kontaktet UC hvis man har mistet bankkort, pass eller lignede. Samlet sett bidrar dette med tall og informasjon til en kredittvurdering 0-100 over kredittverdigheten til individet¹¹. Ca. 85 % av det svenske finansmarkedet rapporterer til registeret og disse opplysningene utgjør ca. 96-97 % av total summen på kreditt.

¹¹ <https://www.minuc.se/minUC/tjanster/min-upplysning/exempel.html>

1.3 Et eksempel fra Luksusfellen

Dokument type	Kreditsjekk			Selvangivelse		Virkeligheten	Mulig kilde til asymmetrisk informasjon	% feil i informasjon	Innsyn i kreditsjekk og selvangivelse
Navn	Bet anmerkning	Beløp	Pant	Beløp	Sum*				gir mulig kategorisering av person
person 1	0	0	260000	208000	260000	450000	190000	42 %	god betaler
person 2	0	0	237000	425000	425000	494000	69000	14 %	god betaler
person 3	1-3	1000	0	27000	28000	45000	17000	38 %	dårlig
person 4	1-3	5000	0	28000	33000	134000	101000	75 %	dårlig
person 5	4-7	43000	0	101000	12000	238000	226000	95 %	dårlig
person 6	> 7	176000	0	45000	210000	323000	113000	35 %	dårlig
person 7	> 7	133000	47800	94000	250000	493000	243000	49 %	dårlig
person 8	0	0	0	469000	469000	118000	-351000	-297 %	god betaler
person 9	1-3	90500	0	83000	90500	70000	-20500	-29 %	dårlig

Sum* Da enkelte krav er registrert både i kreditsjekk og selvangivelse blir ikke summen de to kolonnene lagt sammen for hvert individ

Tabell 1: Betalingsanmerkninger, dokumentert gjeld og faktisk gjeld.

For å underbygge påstanden om store mangler i dokumentasjon på total gjeldsbyrde hos lånsøker presenteres her et utvalg av personer med gjeldsproblemer. Utvalget er plukket av kandidaten selv etter å ha gått gjennom papirene til tidligere deltagere i tv-programmet. Her er det lagt til grunn at det tas en kreditsjekk av personene og det leveres inn en selvangivelse ved en lånesøknad. Dette gjøres ikke alltid ved tilbud av kreditter og lån i dag. Som regel tas en kreditsjekk, men innlevering av øvrig dokumentasjon er ikke alltid påkrevd.

En selvangivelse som leveres inn på søknadstidspunkt kan inneholde opplysninger som er over ett år gamle, slik at dette ikke sier så mye om situasjonen til lånsøker pr d.d. Selv om disse dokumentene vises frem ved en søknad ser vi fra tabellen at det finnes store mangler. Mangelen på informasjonen om gjeldsbyrden på personene varierer fra +14 % til +95 % av hva den totale gjeld er i virkeligheten, noe som kan sies å være alvorlig.

En betalingsanmerkning¹² på lånsøker vil hovedsakelig føre til at lånsøker havner i kategorien «dårlig» betaler og dermed ikke får innvilget kreditt. I tabellen over ser at det bare er person 1 og 2 som feilaktig kan bli kategorisert som «god» ved første øyekast, på grunn av manglende informasjon.

¹² Dette er en merknad på deg som om at det er registrert en inkassosak, forliksdom, utlegg og lønnstrekk. Å være registrert med en slik merknad, er negativt, og vil ofte føre til at en får avslag hvis man søker om for eksempel kreditt, lån eller abonnementer hos ulike bedrifter.

Person 3 og 4 vil kunne få slettet sine betalingsanmerkninger ved å betale utestående beløp på 1000,- og dermed være fri for anmerkninger innen kort tid. En betalingsanmerkning blir slettet så snart den blir bekreftet betalt av kreditor. Dette vil kunne føre til at de innen kort tid kan få innvilget ny kreditt. Noe som vil være uheldig da de allerede har gjeldsproblemer.

Person 5 har et dårligere utgangspunkt med tanke på å bli kredittverdig, men det er fullt mulig dersom utestående beløp på 43 000,- blir betalt. Vi ser likevel at mangelen på informasjonen på denne deltageren er alvorlig, vedkommende har nesten dobbelt så mye i gjeld (+95 %) enn det som kommer frem av papirene.

Person 6 og 7 er helt klart i kategorien «dårlige» betalere da de har over 7 anmerkninger og totalsummen er ganske høy, over 130 000,- på begge. Det vil ta lang tid før de kan betale ned sine anmerkninger og bli kredittverdige. Sannsynligvis vil det kunne dukke opp nye anmerkninger mens de registrerte nedbetales, slik at antallet vil holde seg på dette nivået fremover. Grunnen til dette er at personer med mange betalingsanmerkninger er litt tapt sak for nye kreditorer, da man som kreditor ser at det er mange andre kreditorer som tidligere har prøvd å få sine krav oppgjort, uten hell. Derfor velger nye kreditor ikke å registrere en betalingsanmerkning. Etter hvert som det åpner seg en mulighet for at de kan få tilbakebetalt sitt krav, vil de sette inn ressurser (registrere en anmerkning) for å sikre og inndrive kravet. Slik at skulle person 6 og 7 betale ned noen av kravene, vil det være mulighet for at andre kreditorer kommer på banen, slik at antall anmerkninger holdes jevnt over tid.

Person 8 og 9 er personer som ut fra dokumentene ser ut til å ha mer gjeld enn hva som faktisk er virkeligheten. Dette er tatt med for å vise at oppdatering av systemet er viktig for å få et mest mulig riktig bilde på situasjonen begge veier. Selv om disse har lavere gjeldsbyrde enn hva som er dokumentert, er vedkommende i en slik situasjon at ytterligere kreditt vil gjøre vondt verre. De er på denne måten låst ute fra videre kreditt på grunn av feil informasjon. Selv om dette kan være til deres fordel i denne situasjonen, er det viktig å peke på at feil går begge veier. Derfor er det viktig at kredittopplysninger er best mulig slik at feil i begge ender av skalaen blir forhindret. Dette for å forhindre at den uheldige virkningen ved at «gode» betalere blir feilaktig kredittrasjonert på grunn av dårlig informasjon.

Et annet tall som underbygger problemet med asymmetrisk informasjon mellom låntager og långiver slik systemet ved å registrere en betalingsanmerkning er i dag. Av de ca. 65

milliardene som er til inkasso på norske husholdninger er 47 milliarder¹³ registrert som betalingsanmerkninger. Dette fordi forbrukeren har en mulighet til å gjennomføre en nedbetalingsplan på inkassogjelden, før den blir registrert som en betalingsanmerkning. Dette er fordi en betalingsanmerkning er en alvorlig indikator på dårlig betalingsevne. Selv om en inkassosak ikke trenger å være like alvorlig. En inkassosak kan være grunnet dårlig likviditet, glemsel eller på grunn av et omtvistet krav, noe som ikke trenger være en indikator på dårlig økonomi. Likevel ser vi at det er ca. 18 milliarder kroner som er til inkasso, men ikke blir plukket opp ved en kredittsjekk. Bankene får ikke tilgang til denne informasjonen dersom de selv ikke eier kravet, gjeldsposten ikke står i selvangivelsen eller forbrukeren frivillig opplyser dette. Dette gjør at det i dagens system finnes en potensiell kilde til asymmetrisk informasjon nærmere 18 milliarder, det ligger derfor til rette et forbedringspotensial i informasjonsdeling.

Problemet med feil eller dårlig informasjon i dagens dokumenter kan føre til at lånsøker havner i feil gruppe dersom de søker lån. Feil på disse personene vil helt tydelig være at de burde kommet i kategorien «dårlig» betaler og bli nektet videre låneopptak, men havner feilaktig i «god» og dermed får innvilget lån. Dagens kredittsjekk og selvangivelse vil derfor kunne bidra til en kredittvurdering av personene som er feil. De har i virkeligheten mye mer i gjeld enn det som dokumenteres (gjelder ikke person 8 og 9 i utvalget). I tillegg er en lånsøker pliktig av straffeloven fra 1902 bedrageribestemmelsen § 270 å opplyse om gjeldsforhold ved en lånesøknad, om dette ville blitt opplyst av vedkommende i dette utvalget dersom de skulle søkt lån i dag blir bare spekulasjoner. Men det er et kjent problem at folk som senere havner i gjeldsproblemer ikke har oversikt. En kjapp gjennomgang av oversikten som vårt utvalg har over sin egen gjeldsbyrde viser at de på nåværende tidspunkt bommer alt fra noen få prosent under og tre ganger så mye som det de tror gjeldsbyrden er¹⁴. Derfor finnes det store mangler både i dokumentasjon og hos låntager selv. Det kan derfor hende at lånsøker ikke har muligheten til å gi riktige opplysninger ved en lånesøknad og overholde bedrageribestemmelsen.

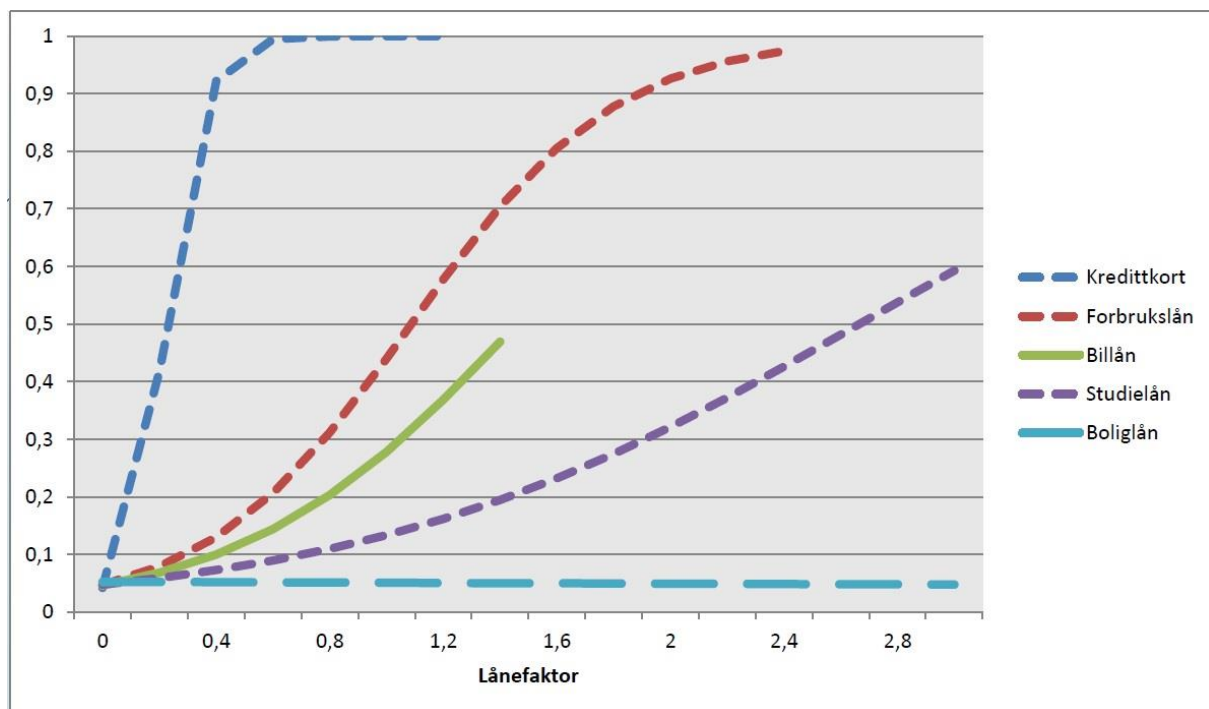
Ved klassifiseringen av lånsøker er det andre faktorer en total gjeld som også spiller inn, men feil opplysninger på gjelden vil være en viktig faktor. I tillegg kommer utdanning, lønn, alder osv. selvfølgelig med. Men høy gjeld og særlig usikret gjeld fører oftere til at vedkommende

¹³ Vedlegg 1

¹⁴ Vedlegg 2

havner i gjeldsproblemer. Da for stor gjeld med høy rente på et tidspunkt vil medføre gjeldsproblemer, se figur 3 (Poppe og Lavik, 2013:10-11).

Inntekt er som nevnt viktig, felles for utvalget presentert i denne oppgaven er at inntekten er lavere enn gjennomsnittet i Norge¹⁵ og mye av gjelden er gjeld som har en rente mellom 6 % - 35 %, da det er hovedsakelig er forbruksgjeld. Det er stor forskjell mellom boliglån med en rente på 3-5 % og forbrukslån på 6-35 % når betalingsevne skal regnes ut. I SIFO-rapporten er det også foretatt en logaritmisk regresjon på effekten av gjelds type som bekrefter dette.

Figur 3: Regresjon av årsak til gjeldsproblemer. Kilde SIFO

Dersom gjelden kommer over et visst nivå i forhold til årsinntekt til personene fører dette til gjeldsproblemer. På x-aksen har vi lånefaktor som andel av årsinntekt. Y-aksen viser sannsynlighet gjeldsproblemer. Dersom man bruker kredittkort som eksempel ser man at når lånefaktoren nærmer seg 0,7 (70 %) av årsinntekt havner vedkommende i gjeldsproblemer med sannsynlighet 1. Det kommer godt frem av figuren at hva slags gjeld vedkommende har er viktig for om det skaper gjeldsproblemer når gjelden øker. Personer med mye kredittkort gjeld og store forbrukslån i forhold til årsinntekt, havner tidligere i gjeldsproblemer enn personer med annen type gjeld.

¹⁵ <http://ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/lonnansatt/aar>

2 Gjeldsregister og forbrukeren

2.1 Modellen

2.1.1 Forutsetninger og rammeverk

Det er folk i faresonen for fremtidig gjeldsproblemer som er interessant i diskusjonen om et gjeldsregister. Det er klart at forbrukere som enten har alt på stell eller de som allerede har mange betalingsanmerkninger lettere blir identifisert av dagens dokumenter. Et gjeldsregister vil kunne gjøre det lettere å plassere de lånsøkere som er i gråsonen mellom god og dårlig betalere. Og det er denne gråsonen hvor det er viktig å sette inn resurser slik at låntagere havner i riktig gruppe (Jentzsch, 2006).

Forbrukerne blir ofte i økonomisk teori sett på som rasjonelle aktører slik at de handler i deres egen beste intensjon og de har full informasjon. Slik jeg har forstått Nyhus (1992) beskrives følgende prosess hos en rasjonell aktør ved inngåelse av lån.

Nyhus gir ikke selve låneopptaket til forbrukeren nytte, men lånet muliggjør konsum av andre goder som gir nytteøkning. Derfor bestemmer forbrukeren seg først om hvordan man skal skaffe seg godet som gir nytteøkning. Skal man låne, spare, jobbe mer eller bruke mindre for å oppnå ønsket konsum? Etter valget er tatt om å ta opp lån velger man størrelse på lånet, forbrukeren bestemmer seg deretter for hvor man skal ta opp lånet. En rasjonell aktør vil her maksimere nytten i hvert ledd og ta en grundig evaluering.

Forbrukere samler inn informasjon, men denne er ikke perfekt. Det er mangel på informasjon, kostnader ved innhenting av informasjon, misforståelser, begrenset hukommelse og begrenset intelligens hos forbrukeren. Derfor vil valget som blir gjort ikke fullt ut tilfredsstillende til en rasjonell aktør med perfekt informasjon. Før man velger å ta opp kreditt har man en del kriterier som skal være oppfylt. En rasjonell aktør vil ha alle disse oppfylt for å kunne foreta et valg. Legger man heller til rette for en delvis rasjonell aktør som foretar sine valg ut fra heuristikk/satisfisering/tommelfinger regel, hvor man legger vekt på at de viktigste eller nok av kriteriene er oppfylt før man velger handling. Oppfyller for eksempel en bank 7 av 10

kriterier, og det er det beste forbrukeren har kommet over i søken etter lån til nå, vil forbrukeren kunne nøye seg med det. Begge typer forbrukere vil bli nevnt i analysen senere.

Jeg vil bruke en intertemporal modell hvor forbrukeren har inntekt i to perioder og låner penger i periode 1. Dette for å se hva de forskjellige situasjonene som blir diskutert vil ha å si for tilpasningsmuligheter og nyttenivå.

Jeg forutsetter at låntager er nyttemaksimerende med rasjonelle forventninger om fremtidig inntekt og pris på lån. Nytt øker i konsumet, men marginalnytt avtar i konsumet dvs. $U'(c) > 0$, $U''(c) < 0$ og $U'(0) = \infty$. Nyttefunksjonen oppfyller de vanlige neoklassiske preferansene.

Y_i = inntekt i de forskjellige periodene, $i \in (1,2)$

C_i = konsum i de forskjellige periodene, $i \in (1,2)$

Hvis $C_1 > Y_1$ må konsumenten låne for å finansiere forbruket. Jeg forutsetter med dette at vår forbruker ikke har noen oppsparte midler eller andre inntektskilder enn Y_i .

Jeg forutsetter faste konsumpriser og normaliserer dem til $p_i = 1$, $i \in (1,2)$

Budsjettbetingelsen for periode 1 blir dermed

$$C_1 = Y_1 + B$$

Hvor $B = C_1 - Y_1$ er lånebeløpet i periode 1. Dette betales tilbake i periode 2 med rente i . Dette øker konsum mulighetene i periode 1, men reduserer konsum mulighetene i periode 2.

Budsjettbetingelsen i periode 2 kan skrives som

$$C_2 = Y_2 - (1+i)B$$

$$Y_1 + \frac{Y_2}{(1+i)} = C_1 + \frac{C_2}{(1+i)} \quad (1^*)$$

Videre ser jeg bort fra subjektiv diskontering av nytten, slik at konsumentene velger å maksimere

$$U(c_1, c_2) = U(C_1) + U(C_2)$$

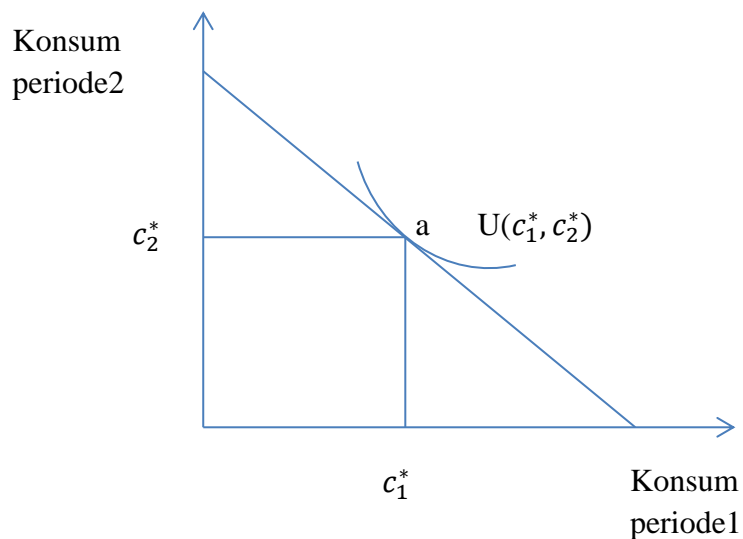
Max $U(c_1, c_2)$ gitt (1*)

2.1.2 Standard tilpasning

Konsumenten velger punktet hvor den marginale nytten mellom konsum i de forskjellige periodene er lik prisen (2^*). Konsumentene tilpasser konsumet slik at i optimum er det konsumenten er villig til å betale i enheter av periode 2-konsum for en enhet periode1-konsum, lik det han faktisk må betale. Hvor i er renten på lånet.

$$\frac{U'(C_1)}{U'(C_2)} = (1+i) \quad (2^*)$$

Dette gir punkt a i Figur 4 med konsum nivåene C_1^* og C_2^*

Figur 4: Intertemporal forbruksmodell

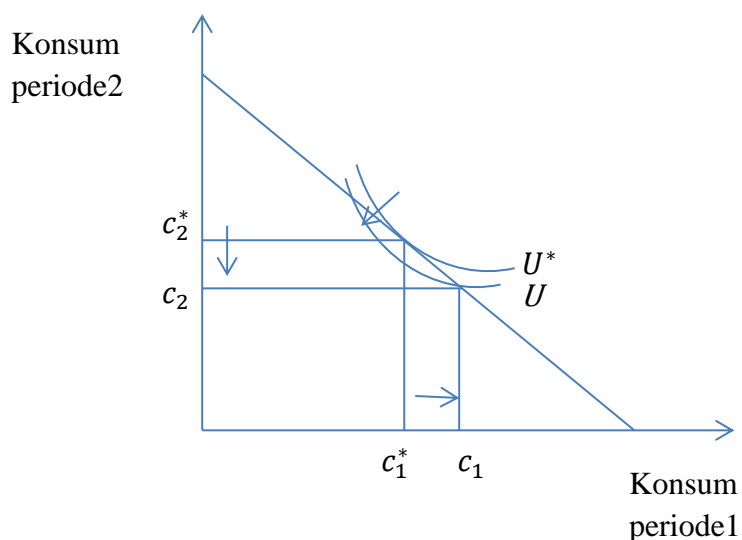
2.2 Begrenset informasjon og rasjonalitet

Hvis forbrukeren ikke har full informasjon vil innretningen i periode 1 være feil ut fra et nyttemaksimerings syn. Slik at forbrukeren ender opp med et lavere nyttenivå enn hva de synes ville vært optimalt hadde de at full informasjon, her representert med indifferenskurver, med de vanlige egenskapene¹⁶.

Skulle det vise seg at låntageren har konsumert mer enn det subjektive optimale nivået på konsum c_1^* , må han/hun forandre det valgte nivået i periode 2 fra c_2^* til c_2 for å holde budsjettbetingelsen (1*). Som Figur 5 viser så reduserer konsumenten sitt nyttenivå ved å forandre allokeringen fra det optimale $U^*(c_1^*, c_2^*)$ til $U(c_1, c_2)$.

$$U^*(c_1^*, c_2^*) > U(c_1, c_2).$$

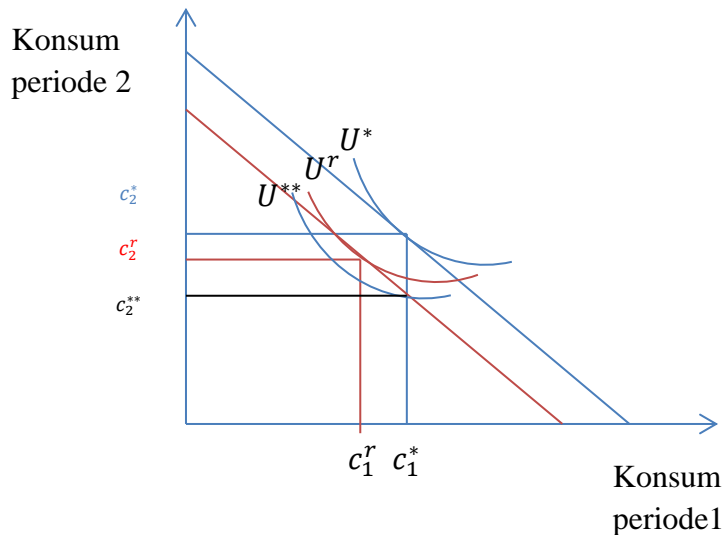
Derfor vil det være i konsumenten sin interesse at han ikke påfører seg for mye gjeld og konsumerer for mye i periode 1, og ikke oppnår det maksimale nyttenivået gitt budsjettbetingelsen og egne preferanser. Hadde nivået på konsum (c_1, c_2) vært ønskelig ville man valgt dette i periode 1. Derfor er det i hans/hennes egen interesse å velge et nivå på gjelden slik at tilpasningen blir optimal, dette ligger til grunn ved inngåelsen av låneavtalen i periode 1.

Figur 5: Feil tilpasning

¹⁶ Strøm og Vislie Økonomisk adferd, beslutninger og likevekt. kap 4.3 for full redegjørelse)

2.2.1 Feilberegning av fremtidig inntekt

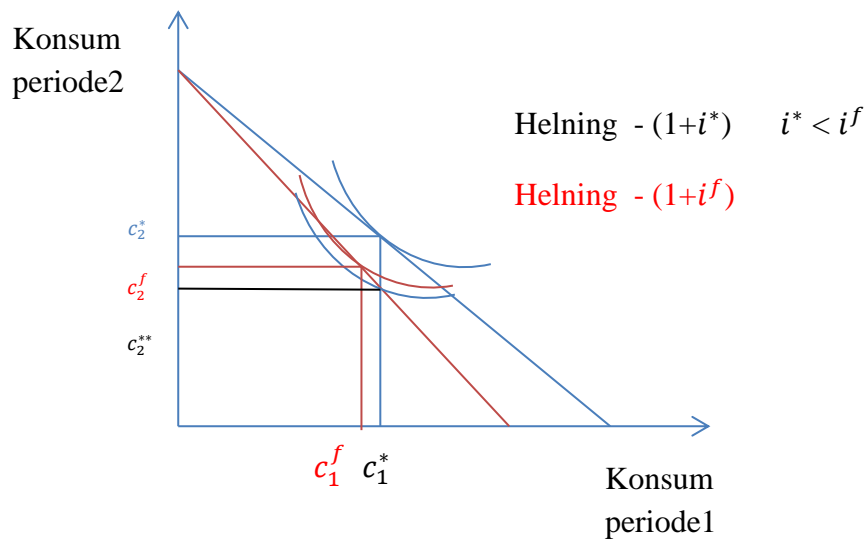

Figur 6: Redusert inntekt

Med en lavere inntekt enn forventet, vil budsjettbetingelsen til forbrukeren bli redusert og optimalt nivå på konsum ikke lengre være oppnåelig. (C_1^*, C_2^* = Optimalt konsum valgt i $t=1$ på forventet inntekt). Vi ser at ettersom c_1^* er valgt og konsumert, må forbrukeren nå redusere forbruket i periode 2 til c_2^{**} fremfor c_2^* . Jeg antar at forbrukeren ønsker å jevne ut det reduserte konsumet over begge perioder, fremfor å ta hele reduksjonen i en periode. Vi ser at nyttenivået blir lavere enn det ville blitt dersom vedkommende hadde visst i periode 1 at den faktiske budsjettbetingelsen var mindre, her representert med rød tilpasning. (c_2^r, c_1^r) .

$$U^*(c_1^*, c_2^*) > U^r(c_1^r, c_2^r) > U^{**}(c_1^*, c_2^{**})$$

2.2.2 Feilberegning av renten

Figur 7: Feiloppfattet rente

Dersom prisen $(1+i)$ for kreditten viser seg å være dyrere enn hva forbrukeren forventet seg, ser vi at budsjettbetingelsen får en brattere helning og reduserer konsummulighetene. Vår forbruker låner penger i periode 1, dette gjør at en økning i rente vil ha den samme effekten som en økning i pris på vare 1. Dette fordi man må betale mer rente i periode2 enn tidligere antatt. Dette kan ses på som at konsumentene ikke tar innover seg, eller forstår prisinformasjonen som blir gitt. De tar dermed opp lån i periode 1 og tror de må betale i^* , men i virkeligheten vil lånet koste de i^f .

$$i^* < i^f$$

Her får vi en lignende situasjon som i Figur 6 med et lavere nyttenivå.

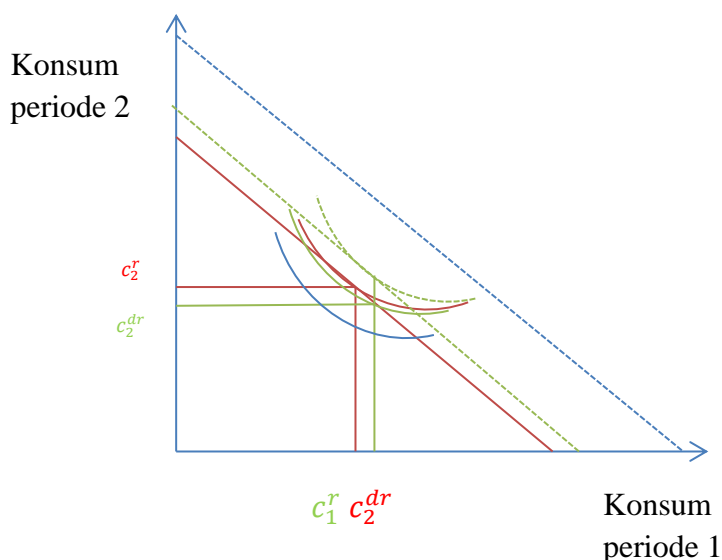
Hjørneløsningen hvor $c_1=0$ ville ikke ha redusert konsummulighetene, men dette bryter med antagelsen om ønsket om positivt konsum i begge perioder fra konsumenten. Derfor vil den nye tilpasningen gi redusert nyttenivå fremfor hva vedkommende ville fått dersom han visste at renten var i^f . Dette er illustrert i figuren ved at de ikke oppnår $U(c_2^f, c_2^f)$, men heller ender opp med konsum $U(c_1^*, c_2^{**})$.

$$U(c_1^f, c_2^f) > U(c_1^*, c_2^{**})$$

2.3 Diverse effekter av et gjeldsregister

2.3.1 Bedret tilpasning

Det vil med utgangspunktet i en forbruker med mangel på informasjon, kostnader ved innhenting av informasjon, misforståelser, osv. være store muligheter for å optimalisere kredittgivningen ved å redusere disse manglene. Et register vil kunne bedre kvaliteten på valget som blir tatt ved å redusere disse problemområdene og forbrukeren vil nærme seg tilpasningen til en rasjonell aktør. Analysert i Figur 6 brukt tidligere:

Figur 8: Delvis rasjonell aktør

Den bedre informerte aktøren baserer sitt valg i periode 1 på tilgjengelig informasjon og legger dette til grunn for sin optimering av nytte. De stiplede linjene markerer hva aktørene tror ex ante, heltrukne linjer viser hvilket nivå av konsum og nytte som de ender opp med.

Figuren viser at den nye delvis rasjonelle (dr) aktøren¹⁷, med bedre informasjon nærmer seg situasjonen til den rasjonelle aktøren med full informasjon. Budsjettbetingelsen (grønn) som aktøren baserer sitt valg på, ligner mer på den reelle (rød) enn tidligere (blå). Slik at tapet i nytten ikke er like stort som tidligere. Forbrukeren finner ut at valget var feil i sin evaluering, ved at budsjettbetingelsen ikke stemte i periode 1 og brukte dermed for mye penger. Men nå

¹⁷ Se side 13 for utledning av delvis rasjonell aktør.

vil justeringen som trengs, reduksjon i forbruket fra c_2^{dr} til c_2^r være mindre enn justeringen dersom forbruket hadde vært større i periode 1. $c_2^r > c_2^{dr} > c_2^{**}$ (fra Figur 6)

Slik at med de gitte preferansene får vi et høyere nyttenivå.

$$U(c_1^r, c_2^r) > U(c_1^{dr}, c_2^{dr}) > U(c_1^*, c_2^{**})$$

Dette ser vi i figuren hvor den grønne indifferenskurven ligger nærmere den røde enn den blå.

Den nye mer opplyste aktøren oppnår derfor en høyere nytte enn tidligere ved at informasjonen var bedre da valget ble foretatt i periode 1, slik at justeringen som trengtes i periode 2 for å tilfredsstille budsjettbetingelsen, var mindre enn tidligere.

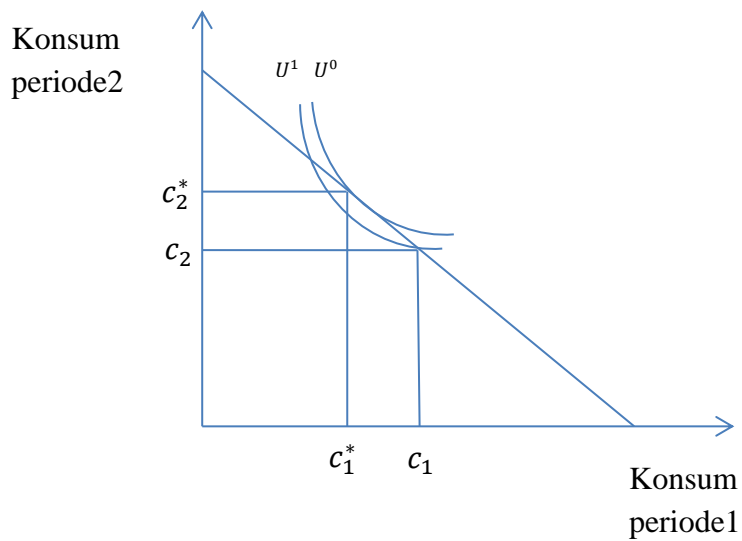
Den samme analysen vil gjelde i Figur 7 med økt nyttenivå for forbrukeren ettersom man kommer nærmere tilpasningen til den rasjonelle aktøren.

I tillegg til bedre tilpasning fra forbrukeren sin side er det mulig at gjeldsregisteret viser låntageren sin sanne type vil man kunne oppleve at «gode» forbrukere får tilgang på mer kreditt til en riktigere pris. Slik at de kan oppnå bedre lånevilkår. For den «gode» låntageren vil derfor det være mulig at vedkommende får bedret sin kredittverdighet slik at vedkommende beveger seg i motsatt retning av forbrukeren i Figur 6 og Figur 7. Slik at vedkommende øker sin nytte.

For den dårlige betaleren som eventuelt blir kredittrasjonert oppnår man gjeldsregisteret sitt hovedmål. Det er ønskelig at disse skal bli luket ut på grunn av bedret informasjon slik at de ikke havner i gjeldsproblemer på et senere tidspunkt og dermed redusert mislighold.

2.3.2 Kredittrasjoner

Gjeldsregisteret vil ikke være perfekt, derfor vil det for enkelte forbrukere slå uheldig ut ved at deres kredittmuligheter blir redusert. Dette i motsetning til tidligere hvor kredittrasjoner var ønskelig for den «dårlige» betaleren. Dersom gjeldsregisteret ikke er godt nok, vil forbrukere kunne bli rasjonert ved feil. Dette kan skje på to måter. Forbrukeren kan bli nektet kreditt eller få mindre lån.

Figur 9: Kredittrasjonering

Konsumenten ønsker å ta opp lån og ha forbruk delt mellom de to periodene med konsum fordelt c_1^*, c_2^* , men blir nektet kreditt fra banken i motsetning til tidligere, dette fører til at de må innrette seg slik at $c_1 = y_1$ og $c_2 = y_2$. Det vil si at forbrukeren blir tvunget til et forbruksmønster som ikke optimaliserer konsument nivå mellom de to periodene etter egne preferanser. I figuren ser vi at forbrukeren havner på et lavere nyttenivå enn tidligere, representert ved punkt (c_1, c_2) og indifferenskurve U^1 .

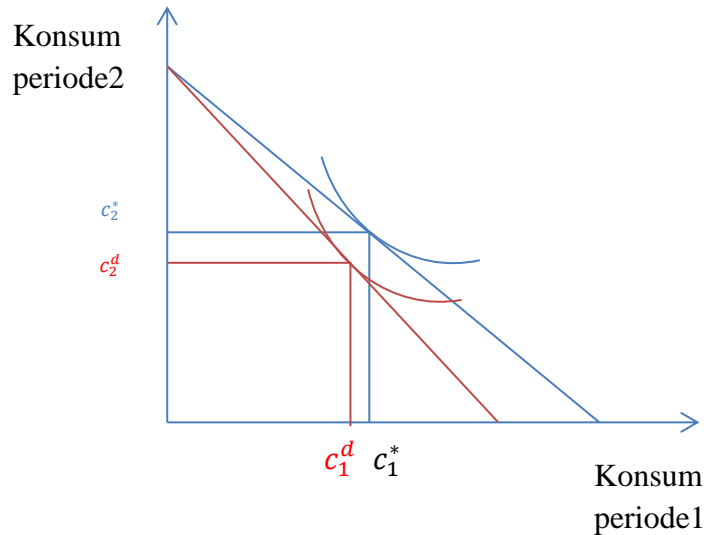
$$U^1 < U^0$$

En konsument kan bli kreditt rasjonert enten fullt eller delvis. Ved ingen kreditt, får vi som nevnt (c_1, c_2) . Blir forbrukeren ved hjelp av gjeldsregisteret sett på som en dårligere betaler enn tidligere, kan beløpet som lånes ut reduseres. Slik at en tilpasning vil ligge i intervallet på budsjettbetingelsen mellom punkt (c_1, c_2) og (c_1^*, c_2^*) slik at det nyttenivået vil ligge mellom U^1 og U^0 .

$$U^1 < U^r < U^0$$

Hvor U^r er nyttenivå oppnådd ved delvis kredittrasjonering.

2.3.3 Differensiering av renten

Figur 10: Differensierte renter

Vi tillater nå differensiering av rentene for å se på effektene av innføringen av et gjeldsregister.

På grunn av den asymmetriske informasjonen ble den «dårlige» forbrukeren sett på som en bedre betaler enn han egentlig var og ble gitt lån. Illustrert i figuren som blå tilpasning. Ved hjelp av den økte informasjonen av et gjeldsregister vil bankene nå se den sanne typen. Låntageren blir identifisert og bankene skreddersyr et lån til vedkommende med en høyere rente for å forsikre seg mot den økte risikoen som låntageren representerer. I figuren blir budsjettbetingelsen til forbrukeren redusert. Dette reduserer mulighetsområdet til forbrukeren og nytten er redusert fra situasjonen hvor bankene ikke hadde mulighet til å differensiere renten. Dette vil redusere nytten til forbrukeren ved at samme mengde konsum ikke lengre er oppnåelig. Forbrukeren betaler en høyere pris enn tidligere da bankene ikke hadde like god tilgang til informasjon og ikke kunne se forskjell. Forbrukeren kan i tillegg bli kredittrasjonert for at betalingsevnen på lånet ikke skal forverres på grunn av den høyere renten.

Gode betalere vil kunne oppleve det motsatte, altså en situasjon fra rød tilpasning til blå i Figur 10 hvor nytten øker ved at de blir tilbudt lån med lavere rente enn tidligere. Dermed kan

gode betalere øke sin nytte med et gjeldsregister, de får en riktigere risikovurdering og lavere pris på lånet. I tillegg kan de få mer i lån.

2.4 Relevans for situasjonen i Norge i dag

2.4.1 Feil oppfattelse av inntekt og renten.

Det kan tenkes at usikkerheten rundt prisen på lånet kan bli bedre forklart dersom gjeldsregisteret fører til at kredittvurderingen blir en mer omstendelig og nøyaktig prosess. Da vil forbrukeren gjennom egen innsikt i dokumentene og ved at kredittinstitusjonene kan gi bedre råd, ta et mer kvalifisert valg av konsum mellom de to periodene av forbrukeren¹⁸.

Dersom kunden blir overlastet eller ikke forstår informasjonen som blir gitt, vil det ikke være mulig å ta kvalifiserte valg. Forbrukerombudet jobber kontinuerlig for å forbedre informasjonstilgangen, men det kan også bli for mye informasjon og ikke god informasjon. Mye informasjon på en reklame for kreditt kan ha den effekten at det forvirrer mer enn forklarer (dette gjør ikke jobben til forbrukerombudet mindre viktig, men mer komplisert). Derfor må registeret være lett tilgjengelig, lett forståelig og i tillegg ha riktig informasjon.

Mye av den dårlige gjelden i dag er gjeld tatt opp for å betale annen gjeld. Se (Poppe og Lavik, 2013). Med et bedre system i Norge hvor man kan se hvor mye og hva slags lån vedkommende har i tillegg til en strengere håndheving av frarådingsplikten vil man kunne stanse denne gjeldsspiralen på et tidligere tidspunkt. Forbrukeren vil bli bedre analysert av banken og kartleggingen av behovet for mer kreditt bedre evaluert. Om forbrukeren bevisst skjuler behovet eller er oppriktig, vil man uansett kunne oppnå en forbedring. Skulle det vise seg at forbrukeren tilsynelatende er i en posisjon hvor gjelden begynner å bli uhåndterbar, kan rådgivning og fraråding bidra til en bedre situasjon for forbrukeren. Om ikke gjeldsregisteret direkte reduserer tilgangen på kreditt samlet sett, som etter hvert vil bli misligholdt, vil den økte informasjonen til banken kunne bidra til at banken som den profesjonelle aktøren kan forhindre bruken av kreditt for å betale annen gjeld. Informasjonen bidrar derfor som en indirekte effekt på redusert lånopptak av farlig gjeld og trolig mindre mislighold, ettersom

¹⁸ Erfaringene fra Sverige og Belgia, jf. punkt 4.3.2, tilsier at tilgang på gjeldsopplysninger gir mer presise kredittvurderinger, og at dette fører til at det innvilges færre kreditter som ikke kan håndteres av låntaker. <http://www.regjeringen.no/pages/38162654/Gjeldsregisterrapport.pdf>

opptak av (dyrere) gjeld for å betale (dyr) gjeld ikke er lønnsomt. Her er det ikke snakk om refinansiering lån(som reduserer kostnadene), men heller det at folk betaler regninger, billige lån eller annen kreditt med den likviditeten de har tilgjengelig. Denne vil ofte kunne være dyrere og vil kunne føre til at det på et fremtidig tidspunkt fører til mislighold, dette fordi situasjonen blir fort uoversiktlig og uhåndterbar.

Mislighold som kommer av eksogene sjokk som uførhet, samlivsbrudd osv. vil være umulig å forutse for forbrukeren. Disse sjokkene kan reduseres ved at man inngår diverse forsikringer som sikrer et gitt inntektsnivå ved uføre eller lignede, men dette blir utenfor oppgaven sitt kjernefokus. Men er et viktig poeng likevel. Flere forsikringsselskaper tilbyr uførhetsforsikring og gjeldsforsikring¹⁹.

Derfor er generell økt økonomisk kunnskap hos forbrukeren viktig. Da vil fremtidig jobb, mer rasjonelle valg og forsikring mot eksogene sjokk kunne bidra til en bedre økonomisk hverdag med færre mislighold.

2.4.2 Forbrukerens egne oppfattelser

Dessverre er det slik at mye kreditten blir tatt opp på impuls. Kreditt som både kan være unødvendig og muligens fører til mislighold som kunne vært unngått. Mye reklame og meget høyt tilbud gjør det enkelt å få lån som ikke er gjennomtenkt. Det er derfor viktig å tenke på dette når man analyserer effektene av et register. Betingelsene om rasjonelle aktører som er fremadskuende faller sammen når det viser seg at mye av kreditten som ender opp med å misligholdes er tatt opp på impuls. Dersom innføringen av registeret vil føre til at man må vise frem dokumentasjon fra dette registeret ved en søknad, øker dermed den private kostnaden for forbrukeren som søker lån. Tidligere har man kunne fått lån uten å vise mye dokumentasjon. Dette vil direkte kunne redusere lånoptak ved at terskelen for å søke lån blir høyere slik at hele prosessen er mer gjennomtenkt.

¹⁹

http://www.storebrand.no/site/stb.nsf/Pages/forsideforsikring.html?OpenDocument&WT.ac=STB_ForsideFane_Forsikring
<https://www.online24.no/gjeldsforsikring.shtml>

Denne mangel på selvkontroll er en stor kilde til at man ikke nyttemaksimerer over tid. Dette fordi man ikke forutser at man kommer til å bryte ut av mønsteret man har lagt opp. Dette er et kjent tema innen adferdsøkonomi. (O'Donoghue og Rabin 1999, for full redegjørelse av problemstillingen). Man tar ikke innover seg at man på et tidspunkt blir fristet til å handle annerledes enn hva man opprinnelig planla. Legger man til grunn at man har avtagende marginal nytte, ønsker konsumenten å spre konsum over perioder, men ofte opplever man en trang til konsum i dag. Kreditt som blir tatt opp på impuls er et godt eksempel på dette, ettersom man her på et tidspunkt gjør seg opp en ny mening om hva som maksimerer nytten. Selv om man hadde sagt til seg selv at man skulle spare til varen eller ikke kjøpe noe nytt, ender man opp med å gjøre det uønskede valget. Denne handlingen er uønsket for det er ikke i tråd med den opprinnelige planen som optimerte nytten.

Det er her en interesse å gi seg selv begrensning eller forpliktelse slik at denne fristelsen ikke er mulig når den inntreffer. Derfor vil man kunne oppnå høyere nytte dersom denne fristelsen ikke er mulig for vedkommende for eksempel ved at man blir kredittrasjonert på grunn av informasjonen i gjeldsregisteret.

3 Gjeldsregister og tilbydere

3.1 Modellen

(Modell basert på Broecker 1990; Freixas, m.fl., 2004)

Det er flere banker i modellen som konkurrerer om låntagerne. Det finnes to typer låntagere i modellen som bankene yter lån til. Den ene låntageren har høy sannsynlighet for tilbakebetaling (p_h) og den andre typen har lavere sannsynlighet for tilbakebetaling (p_l).

Antagelser:

p = sannsynlighet for overholdelse av gjeldsforpliktelse.

$1-p$ = sannsynlighet for mislighold av gjeldsforpliktelse

p_h = sannsynlighet for at gode låntagere betaler tilbake.

p_l = sannsynlighet for dårlige låntagere betaler tilbake.

$$0 < p_l < p_h < 1 \quad (1^*)$$

Andelen gode betalere i økonomien er eksogent gitt og kjent for alle aktører.

α = andel gode låntagere i økonomien.

$1-\alpha$ = andel dårlige betalere i økonomien.

Investering i periode 1 = I .

R er tilbakebetaling for beløpet som forbrukeren har lånt i periode 1

Jeg antar at bare de «gode» betalerne har så stor tilbakebetaling at de gir høyere bidrag til bankene enn det opprinnelige utlegget.

$$p_l R < I < p_h R \quad (2^*)$$

Slik at banken bare ønsker å yte lån til gode låntagere.

Bankene/finansinstitusjonene:

K =kapital til utlån i de N bankene som opererer i markedet.

$$K = \sum_{i=1}^N K_i$$

Bankene har begrenset med midler til utlån. Dette gjør at en bank *ikke* kan kapre hele markedet ved å tilby den laveste renten, men må begrense utlånet til deres kapasitet.

$$K \geq \sum_{i=1}^N K_i$$

Bankene konkurrerer med hverandre innenfor disse rammene.

Modellen forutsetter at det er i banken sin interesse med null mislighold på utlån. Dette vil føre til direkte tap for bankene. Bankene har ikke mulighet til å forsikre seg mot mislighold gjennom såkalte CDS avtaler hos forsikringsselskaper²⁰. Det finnes heller ikke noen muligheter for redusert skatt eller lignende ved tap på utlån. Disse antagelsene forenkler modellen og skaper ikke et urealistisk utgangspunkt.

Bankene kan som sagt ikke se om en låntager er god eller dårlig, de vet bare at det finnes en andel α gode betalere i økonomien generelt. Bankene gjennomfører en kredittverdighetstest for å få en indikasjon på om låntager er god eller dårlig. Låntagere søker sekvensielt på lån. Får de ikke lån hos den første banken søker de lån hos neste. Grunnen til at de ikke søker simultant er at lånesøknad har en marginal kostnad representert ved ϵ . Denne er lav slik at den ikke er tatt med i modellen, men sikrer at låntageren ikke dupliserer søknadene.

En kredittverdighetstest (T) gjennomføres av bankene med en kostnad $c(T)$, antar

$$c' < 0, c'' < 0, c(1) = \infty$$

Kostnadene er økende desto sikrere man vil være. Full informasjon ($c(1)$) ville for hver enkelt bank vært ekstremt kostbart. Testen (q) er en imperfekt test som gir indikasjon på hvilken gruppe (X) låntager (x) tilhører, $q(X, x) \ x \in (g, b)$. Hvor henholdsvis g står for god og b for dårlig (bad). Jeg antar at alle bankene har samme test og suksess/feilmargin. Lån blir gitt til de som består testen. De som ikke består, får ikke lån. Jeg velger derfor å se bort fra differensiering av renten etter hva slags type man er i modellen.

²⁰ Credit Default Swap er finansiell avtale hvor man selger av forsikringen gir kjøper en kompensasjon ved mislighold på lån. Se http://en.wikipedia.org/wiki/Credit_default_swap for full redegjørelse

Dette fordi hovedfokuset i oppgaven er å se på om et register kan redusere misligholdet hos forbrukere i faresonen for fremtidig mislighold. Slik at målet er at disse skal bli identifisert bedre og ikke bli tilbudt lån. Differensiering av renten vil bety at kunder som har høy risiko og dårlig betalingsevne blir tilbudt et lån med høyere rente eller eventuelt blir tilbudt et mindre beløp enn tidligere til en høyere rente.

Differensiering av renter vil bli omtalt i analysen senere i oppgaven. I modellen vil de stå mellom lån eller ikke.

Kreditttest:

$$q(B/b) = q_b \quad q(G/b) = 1 - q_b \quad 0 < q_b < 1 \quad \text{antar } 0 < q_g < q_b < 1$$

$$q(B/g) = q_g \quad q(G/g) = 1 - q_g \quad 0 < q_g < 1$$

$1 - q_g$ = andel av gode betalere som havner i den gode gruppen (G) i en kredittsjekk, får lån.

$1 - q_b$ = andel av dårlige betalere som feilaktig havner i den gode gruppen (G), får lån.

$q(B/b)$ = andel av dårlige betalere (b) havner i gruppen dårlige betalere (B), får ikke lån.

$q(B/g)$ = andelen av gode betalere (g) havner i gruppen for dårlige betalere (B) og får ikke lån.

Jeg antar at parameterne er slik at gjennomsnittlig betalingsevne hos porteføljen av forbrukere før testen er gjennomført, gir lavere forventet tilbakebetaling enn opprinnelig lånebeløp. Dette for å sikre at det er lønnsomt å teste lånesøker før man gir et lån. Hvis ikke dette hadde vært tilfellet kunne banken lånt ut til alle som søkte lån og forventet positiv profitt.

$$\overline{p_B} < \bar{p} < \overline{p_G}$$

Viser gjennomsnittlig tilbakebetalingssannsynlighet i de forskjellige gruppene. Hvor \bar{p} er gjennomsnittet i økonomien generelt. $\overline{p_B}$ og $\overline{p_G}$ gjennomsnittlig tilbakebetalingssannsynlighet til individene tilegnet gruppe B og G. Dette fordi det i de to forskjellige gruppene finnes både «gode» låntagere med tilbakebetalingssannsynlighet (p_h) og «dårlige» med tilbakebetaling (p_l). Disse fordeler seg tilfeldig mellom bankene.

$$\overline{p_B}R < \bar{p}R < 1 < \overline{p_G}R \quad (3^*)$$

En kredittverdighetstest har en kostnad som er lavere enn hva man tjener på å utstede et lån, dersom dette ikke holder vil ingen banker tilby lån. Ettersom det tidligere er antatt en test er nødvendig for å sikre høy nok sannsynlighet for tilbakebetaling.

$$c(T) < \overline{p}_G R$$

Profitten til bankene på utlån blir da.

$$\Pi = \alpha (1 - q_g^N)(p_g R - 1) + (1 - \alpha)(1 - q_b^N)(p_b R - 1) - c(T)$$

Første ledd bidrar positivt og andre leddet gir negativt bidrag til profitten pga. (2*)

Renten eller det beløpet (R) som bankene da krever tilbake av låntager gitt forutsetningen om at bankene konkurrerer med hverandre og oppnår nullprofitt $\Pi=0$, blir da.

$$R = \frac{\alpha(1 - q_g^N) + (1 - \alpha)(1 - q_b^N) + c(T)}{\alpha(1 - q_g^N)p_h + (1 - \alpha)(1 - q_b^N)p_l}$$

Vi ser fra brøken at dårligere teknologi/tester bidrar til at renten settes høyere i bankene, desto bedre denne teknologien er, dvs lavere $(1 - q_b^N)$ og høyere $(1 - q_g^N)$, desto lavere vil renten bli. Kostnadene ved testen fører til høyere rente. $c(T) \uparrow R \uparrow$

Jeg antar homogene banker som har like kostnader og teknologi, og på grunn av konkurransen mellom hverandre velger samme rente. Dette er et resultat av at de hele tiden underbyr hverandre helt til de oppnår null i profitt. Et avvik fra denne renten ville ført til negativ profitt²¹.

3.2 Innføring av gjeldsregister

Hva vil skje med modellen dersom man innfører et gjeldsregister? Jeg antar at et gjeldsregister gjør det mulig å se den sanne typen til en låntager. Det vil fortsatt på grunn av (2*) ikke være ønskelig fra banken sin side å yte lån til dårlige betalere. Jeg antar at gjeldsregisteret er det samme som perfekt informasjon. Bankene står også for finansieringen av gjeldsregisteret $c(G)$ som ikke er den samme som samlet kostnad ved kredittestene $c(T)$ som brukes i dag.

²¹ Se Freixas mfl 2004, Theorem 1 s. 11 for full redegjørelse og bevis.

$$C(G) \neq \sum_{i=1}^N c_i(T) \quad (4^*)$$

Profittfunksjonen til bankene blir seende slik ut.

$$\Pi = \alpha(p_h R - 1) - c(G)$$

Vi ser at $(1 - q_g^N)$, feilmarginen på gode betalere blir borte, i tillegg vil $(1 - \alpha)(1 - q_b^N)$, andel av de dårlige betalerne som feilaktig fikk lån tidligere falle bort.

Jeg krever fortsatt at bankene går i null, $\pi=0$. Dette gir følgende rente.

$$R = \frac{c(G) + \alpha}{\alpha p_h}$$

Antagelsene om at gjeldsregisteret fører til perfekt informasjon og antagelsen om homogene banker er strenge antagelser, men det får frem noen viktige poeng i modellen.

Vi har to renter, en i markedet R_m og slik renten vil se ut ved full informasjon R_f .

$$R_m = \frac{\alpha(1-q_g) + (1-\alpha)(1-q_b) + c(T)}{\alpha(1-q_g)p_h + (1-\alpha)(1-q_b)p_l} \quad \text{rente ved asymmetrisk informasjon} \quad (5^*)$$

$$R_{fi} = \frac{c(G) + \alpha}{\alpha p_h} \quad \text{rente ved full informasjon (gjeldsregister)} \quad (6^*)$$

Hva skjer med renten når man innfører et gjeldsregister? Renten kan bli lavere dersom opprettelsen av gjeldsregisteret ikke blir for dyrt. Tidligere i modellen ble det antatt at kostnadsfunksjonen til hver enkelt bank var $c(T)$, $c' < 0$ $c'' > 0$. I tillegg var kostnaden for full sikkerhet ved testen $c(1) = \infty$. Hva gjør at innføringen av gjeldsregisteret ikke får en kostnad lik uendelig, $c(G) = \infty$ og en høyere rente enn tidligere $R_{fi} > R_m$.

Lånsøker vil ikke lengre kunne utnytte det faktum at bankene ikke deler informasjon med hverandre, og det vil derfor være vanskeligere å shoppe banker dersom man blir nektet kreditt av en bank. Dette vil med et register kunne dukke opp som en siste hendelse i dokumentet. I tillegg vil tidligere historikk være lettere tilgjengelig ved at man kan se utviklingen av gjeldsbyrden over tid. Dette gjør at bankene ser faresignaler for en «dårlig» betaler bedre enn tidligere og kan yte lån til «gode» betalere, jeg antar her at banken har full informasjon i registeret og ikke tolker signalene om bankbytte feil. Feil vil være at en forbruker som har byttet bank pga. bedre lånevilkår, service, beliggenhet osv. blir vurdert som en som prøver å «lure» systemet. Dette vil kunne redusere kredittvurderingskostnadene.

$C(G)$ er kostnaden for driften av gjeldsregister, denne kostnaden står bankene for. Bankene var tidligere avhengige av å bygge opp egen informasjon på en lånsøker. Dette vil de slippe nå som informasjonen er samlet et sted og den vil være et bedre bilde enn tidligere på hva slags betaler lånesøkeren er. Bankene deler sin informasjon ved innføring av et gjeldsregister, noe de ikke gjør i dag. Delingen skjer ved at bankene kan se alle bankforbindelsene/kredittene en låntager har hos andre finansinstitusjoner, i motsetning til i dag. Duplisering av kredittverdighetstest kostnader på hver enkelt låntager kan derfor reduseres. De kan ligge skalafordeler i opprettelsen av et register slik at kostnadene kan bli lavere enn hva som er tilfellet nå²². Ettersom bankene ikke trenger å ta sin egen test, men hente informasjonen i registeret.

$$c(G) < \sum_{i=1}^N c(T_i)$$

Dette vil kunne bidra til lavere rente for forbrukeren.

$$R_{fi} < R_m. \quad (7^*)$$

Selv om kostnaden for gjeldsregisteret blir høyere enn hva kostnaden for dagens kreditttester er, vil renten kunne bli lavere. Dette fordi bankene nå ser forskjell på kundene, og yter ikke lån til de «dårlige» betalerne som feilaktig ble sett på som gode $(1-a)(1-q_b)$ og som gitt antagelsene tidligere hadde negativ forventet tilbakebetaling på grunn av (3^*) .

Bankene vil istedenfor kunne gi disse lånene til de «gode» betalerne som havnet i feil gruppe pga den imperfekte testen. Andelen gode betalere økes fra $\alpha(1-q_g)$ til α . Dette muliggjør en lavere rente til forbrukeren i vår modell, selv om innføringen av gjeldsregisteret koster mer enn dagens kreditttester til sammen.

$$c(G) > \sum_{i=1}^N c(T_i)$$

Andre parametere som er viktig for en evaluering av om man kan vente seg lavere rente er hvor stor den asymmetriske informasjonen mellom låntager og långiver er pr d.d. Her vil både bankenes egne tester, $q_b \in (0,1)$ og $q_g \in (0,1)$ og hvilken informasjon låntager gir spille inn. Desto bedre disse testene er i dag, desto lavere vil gevinsten være av et gjeldsregister. Dette ser vi fra brøk (5^*) over.

²² Dette er et av hovedfunnene i rapporten om et gjeldsregister i Irland. Se side 7 <http://www.finance.gov.ie/documents/publications/reports/2012/Reportofint.pdf>

Dersom et register fører til perfekt informasjon om en dårlig betaler og plasserer vedkommende i riktig gruppe, men fortsatt har en feilmargin på de gode. Slik at vi har

$$q_b=1, 0 < q_g < 1$$

Vil renten i markedet blir satt på følgende måte.

$$R_{di} = \frac{c(G) + \alpha(1 - q_g)}{\alpha p_h(1 - q_g)}$$

Rente ved perfekt kredittsjekk av dårlige betalere. Antar $q_g \neq 1 - q_b$, slik at testen ikke er symmetrisk²³.

Det vil være det samme som at alle de nevnte i Tabell 1 blir identifisert som «dårlige» betalere med for mye gjeld og for dårlig betalingsevne til å få nye lån. Noe som kan sies å være målet med gjeldsregisteret. Hvordan vil renten kunne utvikle seg og hvor viktig er det at ikke de gode blir perfekt identifisert? Feilmarginen i testen fører til at vi får en rente som vil være et sted mellom situasjonen mellom full informasjon (R_{fi}) og renten i markedet (R_m).

Dersom vi er i situasjon (7*) hvor $R_{fi} < R_m$.

Derfor vil de som nå blir kategorisert som «gode» betalere få en lavere rente enn uten gjeldsregisteret, men effekten vil være lavere enn om den hadde identifisert alle perfekt. Derfor er det viktig at gjeldsregisteret blir best mulig for å sikre lavest mulig rente for forbrukeren. Men gjeldsregisteret vil oppnå sitt hovedmål, nemlig det at dårlige betalere ikke skal bli gitt mer lån og havne i gjeldsproblemer. Det er med andre ord ønskelig med kredittrasjonering av de dårlige betalerne, noe som blir oppnådd nå som den «dårlige» betaleren blir identifisert og man opplever en situasjon med lavere rente enn hva den er i dag.

$$R_{fi} < R_{di} < R_m$$

Dersom kundene skal nyte godt av et gjeldsregister må relasjonen mellom bedret informasjon for bankene og reduserte kostnader i modellen direkte føre til at bankene reduserer sine renter. Dette vil være faktum i den stiliserte modellen der alle bankene er like og vi legger til grunn null profitt på grunn av konkurranse (det er ikke rom for at bankene oppfører seg annerledes enn de andre i modellen).

²³ En symmetrisk test vil medføre at man kan trekke konklusjonen at er man ikke «god» må man være «dårlig» og motsatt. $q_g = 1 - q_b \Rightarrow q_g + q_b = 1$

Derfor vil forbrukeren i vår modell kunne forvente seg en lavere rente dersom gjeldsregisteret ikke er for kostbart og identifiserer enten alle låntagere perfekt eller i det minste de dårlige perfekt, ettersom dette er hovedmålet med et register. Hvordan dette kan tenkes seg å utvikle seg i den virkelige verden vil bli diskutert senere.

Negative effekter av et register i modellen. Kostnaden ved opprettelsen av registeret har blitt nevnt som en av grunnene til at det ikke har blitt etablert før. Derfor er det mulig at kostnaden fører til at bankene må ta seg bedre betalt for lån ettersom kostnaden har gått opp, selv om risikoen på utlån har blitt redusert. Hvis dette er tilfellet vil registeret kunne føre til at forbrukeren må betale for den økte kostnaden til bankene. Slik at flertallet av forbrukerne betaler prisen for at noen få skal bli skånet fra gjeldsproblemer. Dersom dette er tilfellet vil det kunne være andre tiltak som er bedre egnet for å redusere gjeldsproblemene.

Blir registeret for dyrt ved at kravene til oppdatering, sikkerhet, tilgjengelighet osv. skal kunne se lånsøkeren sitt sanne jeg, vil man i denne modellen kunne oppleve at dette fører til at renten går opp. Og man får

$$R_{fi} > R_m.$$

4 Mer om gjeldsregisterets bidrag

En del av evalueringen ved lånesøknader ligger i møte med rådgiver som går gjennom papirene til lånsøker. Denne prosessen vil nok fortsatt være en viktig del ved en evaluering, men denne prosessen kan tenkes å bli lettere enn tidligere ved at informasjonsstrømmen blir bedre. Dette gjør at de interne prosessene i bankene kan reduseres og ressurser kan bli spart. Man ser at færre og færre slike prosesser gjøres i bankene i dag, slik at tilgangen på god og lett tilgjengelig informasjon er viktig for evaluering. Den personlige relasjonen til bankene blir mindre viktig, dette ser vi ved reduksjonen av antall filialer og at mer gjøres pr telefon og over nettbank. Dette gjelder på alle typer lån, men denne relasjonen er mye svakere ved forbrukslån/kreditter til sammenlikning med for eksempel boliglån. Det kan med andre ord kan være stordriftsfordeler ved en opprettelse av et register, slik at kostnaden ved opprettelsen av registeret er lavere enn samlet kostnad for alle kreditttestene i dagens ordning.

Bankene har i dag forskjellige rutiner på hvor mye arbeid som blir lagt inn i prosessen i kredittvurderingen av kundene. Mange av aktørene som tilbyr usikret lån til høy rente har mindre krav som må tilfredsstilles før et lån blir gitt, men de har visse krav. Hvis et register blir en slags hvilepute for kredittvurderingen hos bankene kan innføringen av registeret ha en motsatt effekt av hva som er ønsket. Selv om registeret sier mye om gjeldsbyrden og betalingshistorikk er den dessverre ikke det samme som perfekt informasjon. Bankene kan da på grunn av økt konkurranse bli tvunget til å kutte kostnader internt, noe som kan føre til at kredittvurderingen blir svakere. Ettersom mye av den interne informasjonen som de har bygd opp over tid nå er tilgjengelig for alle andre, kan incentivene for å gjøre en god evaluering av lånsøker bli lavere. De har ingen mulighet til å hente inn det tapte ved hard konkurranse i periode 1, ved et informasjonsfortrinn på de andre aktørene på et senere tidspunkt, nå som informasjonen blir delt mellom tilbyderne i markedet.

På grunn av en relasjon til banken (relationship banking²⁴) og asymmetriske informasjonen mellom bank med eksisterende kundeforhold og andre aktører, kan bankene ta en høyere rente i periode 2 av kundene (Nilssen 1991). Dette fortrinnet i periode 2 har også blitt diskutert av Gehrig and Stenbacka (2007). De mener at mangelen på dette fortrinnet i periode 2 bidrar til

²⁴ Relasjonsbank er en bank som skaper et langvarig forhold til kunden slik at det blir mindre attraktivt å skifte til en annen bank. Kan skape en situasjon hvor kunden er tvunget til å holde på eksisterende bank, kalles da en hold up.

at bankene ikke konkurrerer like sterkt om kundene i periode1, slik at forbrukeren over de to periodene i modellen taper i form av en høyere rente på lånene. Se artikkel for full redegjørelse. Derfor vil den nye situasjonen i markedet etter innføring av gjeldsregister kunne forandre konkurransen. Dette har som nevnt tvetydige effekter på renten som låntageren oppnår. Hardere konkurranse og flere nyetableringer i markedet fører til at terskelen blir lavere for nyetableringer på grunn av lettere tilgjengelig informasjon for nyetablerte banker og kunder har lettere for å bytte bank. Dette kan komme kundene til gode, dersom økt konkurranse fører til lavere rente (Freixas & Rochet, 2008).

Tidligere førte konkurranse til at den gjennomsnittlige låntager til bankene som opererer i markedet ble dårligere. Denne effekten kalles gjerne for «Winner's curse in banking» se Shiller (1997). Porteføljen av lånsøkere som blir nektet kreditt et sted og som ved tilstedeværelsen av asymmetrisk informasjon og imperfekte kredittvurderinger fører til at den «dårlige» lånsøkeren for et overestimat av sin tilbakebetalingsevne når de søker lån hos bank nr 2. Dette blir kalkulert inn i utlånsrenten til bankene i markedet på forhånd slik at de «gode» låntagerne på denne måten subsidierer de «dårlige». Denne effekten blir sterkere jo flere banker det er i markedet. Da dette resulterer i at flere «dårlige» betalere oppnår kreditt.

Ettersom registeret i modellen vår gir perfekt informasjon, vil ikke denne uheldige effekten av økt konkurranse slå inn. De «dårlige» betalerne vil ikke bli gitt lån og de «gode» låntagerne kan oppleve lavere rente på sine lån. Denne effekten av økt konkurranse i et marked med lavere feilinformasjon støttes i rapporten fra Irland²⁵.

²⁵ Side 19 <http://www.finance.gov.ie/documents/publications/reports/2012/Credithistory.pdf>

4.1.1 Differensierte renter

I motsetning til i modellen, vil det i virkeligheten ikke være enten eller ved en lånesøknad. Tilhører du en høyere risikogruppe(i modellen «dårlig» betaler), vil man i virkeligheten kunne oppleve en differensiering av rentene slik at bankene tar seg bedre betalt i form av høyere renter for den økte risikoen. Dette kan føre til at forbrukere som tidligere fikk lån til en lavere rente på grunn av asymmetrisk informasjon, nå får lån, men til en «riktigere» rente ihht. risikogruppe. Dette vil være positivt for «gode» låntagere og negativt for «dårlige». Dette vil for den «dårlige» kunne medføre at vedkommende havner i gjeldsproblemer som før, bare på et tidligere tidspunkt. Dette fordi vedkommende vil kunne få et lån som tidligere, dersom dette allerede var vanskelig å betale på, vil ikke et lån med høyere rente enn tidligere gjøre det noe enklere.

Det er ikke gitt at utlånet blir høyere til «gode» betalere og mindre til «dårligere», men det er mulig. Bankene kan nå lettere differensiere og yte samme lånebeløp totalt sett, men ta høy rente hos de dårligere. Her kan man argumentere for at dette er riktig ved at de betaler en riktigere pris, og «gode» betalere kan oppnå lavere renter slik at de ikke subsidierer de «dårlige». Men skulle det være sann at rentene som blir satt på de «gode» ikke kompenserer den høyere renten som de «dårlige» oppnår. Vil de her være snakk om den forverring for forbrukerne total sett. Forbrukerne betaler en høyere pris og mislighold prosenten vil ikke bli lavere, men tvert i mot kunne gå opp. Bankene kan yte større lån til «gode» betalere rente og mindre lån med en høyere rente til de «dårlige».

Hvis dette er tilfellet vil ikke gjeldsregisteret hjelpe forbrukeren med lavere pris på lån og mindre mislighold, men være et instrument for bankene slik at de tar en større del av konsumentoverskuddet.

4.1.2 Generelle effekter

Faren for underrapportering fra forbrukerens side reduseres med et gjeldsregister. Dette vil selvfølgelig bare være tilfellet dersom oversikten er oppdatert og inneholder oversikt fra samtlige kredittgivere i landet. I Sverige har bank- og finansinstitusjoner som selv bidrar med opplysninger om sine kunder, tilgang til Opplysningentralen sitt register. Problemet med at opplysningene i et register ikke vil være gode nok, kan neglisjeres dersom det blir lovfestet sammen med konsesjonen som blir gitt for å yte kredittjenester, også kreves at man

oppdaterer et slikt norsk register med sine egne tall. Det er viktig at et register er mest mulig oppdatert og at alle lån fremkommer. Hvis dette ikke er tilfellet vil tilliten svekkes og et register vil ikke bedre informasjonen til långiver. Derfor vil ikke markedet kunne stole på registeret, det kan da tenkes at det ikke vil bli noen forandring fra dagens marked og bankene vil fortsette i det systemet som finnes og som de er stoler med.

Lavere mislighold kan oppnås ved at forbrukeren er bedre rustet for eventuelle sjokk i vedkommendes personlige økonomi i fremtiden, slik at man utvikler en mer robust låntager. For markedet vil risikoen på utlån kunne predikeres bedre, da man får økt kunnskapsnivå på låntager. Dette kan brukes til både å redusere renten til forbrukeren og kan yte færre lån med tap og muligens øke rentemarginen og dermed profitten til bankene.

Mislighold i dag har konsekvenser for forbrukeren i senere perioder i livet. I modellen ble for mye lån tatt opp periode 1 i forhold til inntekt og konsummulighetene i periode 2 ble redusert. Dette kan overføres til situasjonen med flere perioder og hvor for mye lån resulterer i mislighold og bankene ser seg nødt til tvangsutlegg for å få tilbake beløpet. I tillegg til at dette reduserer forbruk kan slik adferd også gå utover andre aspekter i livet. Mange arbeidsgivere tar i dag kredittsjekk av sine jobbsøkere. Derfor kan dårlig økonomisk adferd i en periode gå ut over jobbmulighetene til vedkommende i senere perioder. Konsekvensene blir større enn at selve gjelden blir høyere, dette kan også redusere fremtidig inntekt slik at betalingsevne blir lavere.

Finansinstitusjoner har i dag via finansloven § 47 frarådingsplikt dersom det viser seg at låntager ikke har betalingsevne til å håndtere økt gjeld. Denne loven vil være lettere å håndheve dersom långiver har bedre informasjon slik at de tar et mer kvalifisert valg, dessuten vil det være lettere i ettertid å se om finansinstitusjonene, som den profesjonelle aktøren, har gjort jobben sin. Slik vil man både på forhånd og i ettertid kunne kvalitetssikre markedet, useriøse aktører som yter kreditt ville i større grad blitt luket ut, og personer som ikke burde få kreditt blir frarådet ytterligere kreditt. Useriøse aktører vil tilby kreditt som kan ses på som uønsket i den form at renten er på et så høyt nivå at den bare tiltrekker seg kunder som enten har blitt nektet kreditt mange andre steder, eller ikke har nok informasjon til å se at et slikt lån ikke optimerer nytten til vedkommende, men heller reduserer nytten ved at det er for dyrt. Enkelte individer føler her at det fremfor frarådingsplikt i dag nesten eksisterer en

oppfordringsplikt. Forbrukerombudet ser på markedsføringen av kreditt²⁶ og har for eksempel fått gjennom at bankene ikke lenger har kredittkort inkludert i alle studentpakker. Derfor vil man kunne få til ønsket kredittrasjonerings ved at lån/kreditt med høy rente, 20 % og oppover ikke vil være like utbredt som i dag. Færre tilbydere og strengere krav til tilstrekkelig evaluering i forkant av innvilget kreditt, vil kunne bidra til dette. Noe som er ønskelig, da slik forbruksgjeld er blitt en større grunn til gjeldsproblemer enn tidligere.

Markedet som helhet vil kunne oppnå positive ringvirkninger både ved at mislighold blir redusert og at man generelt får lavere risiko på utlån. Det vil også være lettere å se på mulig opphopninger av gjeld hos forbrukeren, slik at man eventuelt kan sette inn tiltak for å bedre dette, dersom utviklingen gir grunn til bekymring fra myndighetene sin side.

Bankene følger ikke alltid direkte med lavere utlånsrente selv om kostnader eller informasjon om videre prisutvikling (rentebane) skulle tilsi det. Dette er en kjent sak, prisen fastsettes i markedet som følge av konkurranse mellom forskjellige banker. Særlig vil store ledende banker vise vei. Derfor vil konkurransesituasjonen etter en etablering ha mye å si for prisen. Konkurransen vil på grunn av økt informasjonsstrøm i markedet kunne øke, men økningen reduseres ved at man muligens får færre tilbydere av enkelte typer lån.

²⁶ <http://www.forbrukerombudet.no/2013/02/forbrukerombudet-vil-ha-strengere-regler-for-kredittreklame>

5 Operasjonalisering av registeret

Hvordan vil selve opprettelsen av portalen og eventuelle kostnader ved gjennomføring kunne tenkes å fordele seg? Finansieringen av en slik portal må bransjen i hovedsak stå for. Dette vil kunne forsvares ved at de ved et slikt register reduserer sine egne interne kostnader i saksbehandlingen, at det reduserer risikoen og muligens bedrer rentemarginen hos bankene. Selv om dette vil redusere eventuelle konkurransefortrinn et selskap har opprettet seg gjennom et langvarig kundeforhold, kan det være ønskelig for bankene. De som vil ha en kredittsjekk i dag betaler for hver henvendelse. Derfor kan finansieringen av registeret bygges opp på samme måte ved at registeret selger opplysningene tilbake til bankene.

Et slikt register kunne bli underlagt finanstilsynet hvor man tar i bruk Altinnplattformen for kostnadsbesparelser, da dette allerede er på plass. Banker, finansinstitusjoner og inkassobyråer har per d.d. en egen nettbank på alle sine kunder. Denne informasjonen ville kunne uten altfor store kostnader bli oppdatert til gjeldsregisteret med jevne mellomrom.

I rapporten fra Irland legges det vekt på følgende ved oppbygning av registeret, for at registeret skal ha troverdighet og bedre situasjonen må det være obligatorisk å rapportere til registeret for finansinstitusjoner. Databasen skal eies av Sentralbanken og det skal også være obligatorisk å innhente opplysninger fra registeret når det ytes lån på et beløp over en gitt størrelse. Foreslått beløp ligger i 1000-1500€. Det legges også opp til at alle kreditter gitt over et minimumsbeløp skal registreres. Dette beløpet ligger mellom 200-500€. Tilgangen til registeret vil være regulert, men noe mindre regulert enn uttalelsen fra Gjeldsofferalliansen (GOA) og hva som har blitt drøftet i oppgaven tidligere. Det blir foreslått at finansinstitusjonene kan søke opp personer i registeret, eventuelt kan denne deles opp i forskjellige hensiktsmessige nivåer på hva som trengs å informeres om. Dette gjelder også i tilfeller hvor informasjon brukes av andre en bare kredittyttere, for eksempel ved en jobbsøknad.

Rapporten legger opp til at driften av registeret legges ut på et anbud og vinneren av anbudet blir gitt en lisens for å drifte i for eksempel 7 år. Dette fordi tjenesten viser tendenser til å være et naturlig monopol, slik at konkurransen burde ligge i forkant av driften og ikke ved selve driften, slik slipper man unna duplisering av kostnader og personvernet blir minst mulig eksponert.

Det vil være et problem at utenlandske banker ikke er underlagt norsk lovgivning og avtalene mellom landene ikke er gode nok på området, slik at låntagere som ikke får lån i Norge på grunn av et register vil søke lån hos internasjonale aktører. Denne spillover effekten vil kunne bli et problem, slik at individer som opplever ønsket skjerming av videre låneopptak dessverre får lån hos utenlandske aktører. På sikt vil disse kunne havne i en gjeldssituasjon med mislighold uansett. Derfor vil innføringen av gjeldsregister i Norge ikke ha ønsket effekt på deres gjeldsproblemer. Dette problemet blir også nevnt i rapporten. Her nevnes hovedsakelig kommersielle lån, men viktigheten av at husholdningens gjeldsbyrde på tvers av landegrensene blir også nevnt. Det finnes i dag en bilateral avtale i EU om dette som er datert i 1990, men denne er ikke god nok. Derfor oppfordrer rapporten fra Irland²⁷ at registeret gjennomføres og at myndighetene fortsetter dette arbeidet i EU fremover.

En ting som har vært oppe til diskusjon i EU, er et rentetak på lån. Særlig gjelder dette forbrukslån med høy rente. Tanken er at et rentetak vil redusere tilbudet av lån og skåne de mest usikre betalerne fra å ta opp ytterligere lån. For tilhengere av et tak veier denne effekten tyngre enn ulempen til de som tidligere ville fått lån, som ikke får det lengre på grunn av lavere tilbud. Man er da avhengig av at dette taket settes lavere enn hva markedsrenten er pr d.d. Illustrert i Figur 11 ser vi at renten settes lavere slik at tilbudet reduseres, ettersom bankene ikke kan sikre seg mot usikkerheten ved å ta like høy rente som tidligere. Bransjen er uenig i et slikt forslag, mens forbrukerombudene i Europa er for.

«Forbrukerorganisasjonene i Europa støtter innføringen av rentetak og Norge er intet unntak. Vi har etterlyst en løsning likt til det Simensen foreslår i vår dialog med EU myndighetene, sier fagdirektør i Forbrukerrådet Jorge B. Jensen til NA24»²⁸.

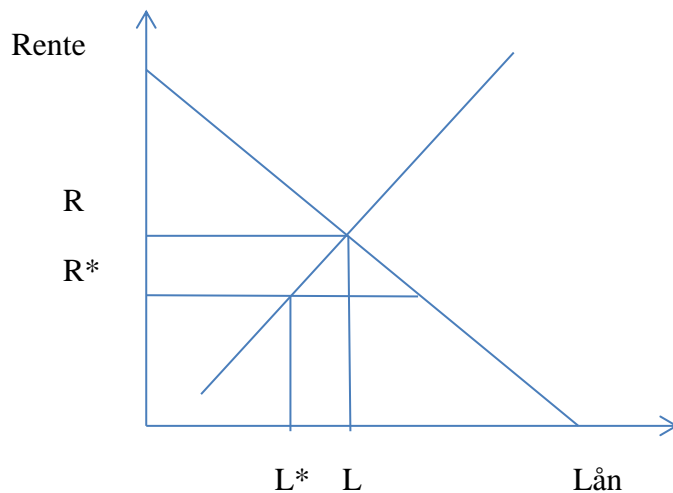
«Jeg oppfatter at behovet for et rentetak på boliglån er begrenset slik dette fungerer i dag. Samtidig ser jeg klare positive virkninger av å innføre et rentetak på forbrukslån og kredittkort, sier forbrukerombud Gry Nergård.»²⁹

²⁷ <http://www.finance.gov.ie/documents/publications/reports/2012/Reportofint.pdf> side 31

²⁸ (<http://www.na24.no/article3184329.ece>)

²⁹ (<http://www.forbrukerombudet.no/2011/03/eu-vurderer-forbud-mot-hoeye-laanerenter>)

Med et rentetak vil noen bli kredittrasjonert selv om de i utgangspunktet er villig til å betale prisen. I figuren ser vi dette ved at L^* er mindre enn L , slik at færre får lån og eventuelt de som får lån får et lavere beløp enn tidligere.

Figur 11: Rentetak

Derfor vil man kunne redusere tilgangen på raske, men dyre forbrukslån ved å ha et rentetak. Dette fordi man på grunn av lavere rentemargin må forsikre seg at det ikke er like mye mislighold.

Hvorfor fungerer ikke loven om bedrageri slik at folk ikke tar opp for mye lån? Mye er nevnt i analysen av forbrukeren og deres ulike valg. Vi har i dag gjennom straffeloven av 1902 bedrageribestemmelsen § 270, lovfestet rett til å straffeforfølge en debitor som tilegner seg lån på falske premisser. Hvorfor brukes ikke denne i større grad i dag? For det første, ble gjeldsfengselet avskaffet i 1874, med hovedbegrunnelse i at det var lite effektivt og inhumant. En slik institusjon ville nok hatt liten plass i den rettslige tradisjonen som har vokst frem i Norge. I tillegg til at det er lite effektivt ved at samfunnet tar på seg kostnader for å fengsle «forbryteren». Dette kan forverre den økonomiske situasjonen til individet ved at han ikke lengre har mulighet til å jobbe og dermed gjøre opp for seg. Dessuten vil man ikke bare fordi man har misligholdt kunne straffe vedkommende etter en straffelov. Ettersom det kan være

vanskelig å finne ut om årsaken til misligholdet var en bevisst handling i utgangspunktet eller om det er andre faktorer som førte til mislighold som uførhet, arbeidsløshet og andre faktorer. Derfor vil det heller være andre muligheter enn strengere håndheving av denne loven for å redusere mislighold hos den norske husholdningen.

Det er via finansloven § 47 frarådingsplikt dersom banken ser at låntager har en økonomi som tilsier at økt gjeldsgrad vil kunne føre til problemer. Derfor mener for eksempel forbrukerombudet ved Randi Flesland at et gjeldsregister vil forbedre situasjonen til forbrukeren ved at bankene har bedre informasjon og kan lettere fraråde ytterligere kreditt. I tillegg nevnes tilgang til lønnstrekk ved mislighold for at dette skal virke bedre.

- Det er liten risiko ved å gi usikret kreditt og lån, når kredittyter får tilgang til unge voksnes inntektskonto når de ikke klarer å gjøre opp for seg. Kreditor må ta sin del av ansvaret det er å tilby kreditt ved å innføre en gulrot også for bransjen, sa Flesland³⁰.

Gulroten vil være at de ved en god jobb før lånepapirene underskrives har gjort en grundig nok jobb slik at faren for mislighold er lavest mulig, ettersom de ikke lenger skal ha like lett tilgang til tvangstrekk i lønnen til låntager. Gjennom oppgaven er det tatt stilling til at lånene som er omtalt er typiske usikrede lån, uten sikkerhet. Derfor tar man høy rente for å forsikre seg om at man får betalt for den høye risikoen derfor finnes det en slags sikkerhet i kravet ved dagens ordninger. En forandring av denne muligheten for lønnstrekk vil kunne endre rutinene i bankene på lån med høy risiko.

Hvordan oppnår bankene bedre informasjon og en bedre håndtering av frarådingsplikt? Alle institusjoner oppdaterer registeret med nye tall, slik at det til en hver tid inneholder mest mulig korrekt informasjon om størrelsen på gjelden. Dersom dette vektlegges som et viktig sosialpolitisk tiltak, kan man argumentere for at det fortsatt vil være ønskelig selv om det rent økonomisk ikke lønner seg. Her kan man legge til grunn at gevinsten for de som blir skånet fra en u håndterlig gjeldssituasjon verdsettes høyere enn tapene til de som finansierer registeret.

I forbindelse med store investeringer og lån til bedrifter som nå bærer preg av mye kontakt mellom partene og bedre informasjonsdeling i forkant enn i privatmarkedet, vil ikke registeret bidra med så mye nytt. Men hovedfokus ligger som nevnt ikke her, men enkelte enkeltmannsforetak som blander personlig økonomi og bedriftens økonomi kan bli berørt av

³⁰ http://www.hegnar.no/personlig_ekonomi/article667080.ece

et register. Disse vil kunne oppleve en kredittrasjonering med et register, ved at bankene får lettere innsyn i deres økonomi. Denne rasjoneringen kan være positiv dersom man unngår gjeldsproblemer, men her kan det hende at det er snakk om likviditetsproblem på kortsikt og ikke et soliditets problem. Slik at en eventuell rasjonering vil ha den uheldige effekten at det hindrer fremtidig profitt for vedkommende.

5.1 Andre problemområder

Shopping av banker eller bytte av bank gjøres av forbruker, enten fordi de er nektet kreditt et sted eller fordi de bytter bank på grunn av bedre tilbud et sted. Slik informasjon i et register kan ses på som negativt hvis långiver ikke får sett grunnen til at man har byttet bank. I registeret vil informasjon om noen banker i den siste tiden har henvendt seg til registeret for å få opplysninger på vedkommende opplyses. Dette for å se om vedkommende har søkt om kreditt den siste tiden eller annen relevant informasjon for å vurdere kredittverdigheten. Med feilaktig konklusjon på grunnen til bankbytte eller henvendelsen, tas dette som en indikasjon på dårligere kredittverdighet enn hva som kanskje er tilfellet. Det er derfor viktig at et register har oversiktlig og klar informasjon³¹.

Problemene i et slikt gjeldsregister, i tillegg til det som er nevnt tidligere, er at registeret ikke vil vise all gjeld. Dette fordi lån tatt opp i andre land, private lån eller lån gjennom arbeidsgiver ikke vil kunne bli opplyst. Dette vil medføre at et eventuelt register aldri vil kunne inneholde informasjon om all type gjeld. Det vil også kunne være problemer knyttet til kostnaden ved å holde et slikt register oppdatert til en hver tid. En av grunnene er at man ønsker å stoppe opphoping av kreditt på kort tid. Ettersom man på kort periode kan skaffe seg stor gjeld ved å søke lån fra flere institusjoner samtidig, slik at vedkommende tilsynelatende ikke har noen gjeld ved en gjennomgang av dagens dokumenter. Det burde stilles krav til at nye lånesøknader rapporteres så raskt som mulig, men denne kostnaden kan bli stor dersom man krever at registeret skal være oppdatert til en hver tid. Denne oppdateringen kan bli dyr, ettersom det ikke vil gjelde mange mennesker, slik at en for hyppig oppdatering for å forhindre de som tar opp kreditt på ekstremt kort tid blir ilagt for stor vekt og gå på bekostning av alle andre.

³¹Dette problemet diskuteres på side 55/56 i rapporten fra Irland, hvorpå de legger til grunn videre forskning på problemområdet fra sentralbanken sin side
<http://www.finance.gov.ie/documents/publications/reports/2012/Reportofint.pdf>

Lån gjennom arbeidsgiver vil kunne rapporteres og gjøres tilgjengelig, til dels gjennom lønnslipper. Men dette vil bli dyrt for hver enkelt bedrift dersom dette skal rapporteres til registeret. Dette kan heller eventuelt opplyses på lønsslippene til arbeidstaker, dersom arbeidsgiver yter lån til sine ansatte. Det vil fortsatt være naturlig å vise frem lønnslipper ved en lånesøknad så da vil kredittgiver få oversikt over dette. Enkelte bedrifter har allerede et slikt lønnssystem som viser lån gitt fra arbeidsgiver og restsaldo.

Private lån gjennom familie og venner som ikke det er skrevet gjeldsbrev på vil man sannsynlig aldri få oversikt over, dette er heller ikke en gjeldspost som tilegnes særlig vekt i dagens gjeldsordningslover, så lenge det ikke er skrevet gjeldsbrev. Summen av private lån i Norge per d.d. er for meg ukjent, dette vektlegges ikke i denne oppgaven da det er nærmere umulig å finne ut av. Så det burde ikke skape for store problemer at et register ikke har oversikt over dette, for det om det da kan hevdes at informasjonen ikke er fullverdig/komplett.

6 Konklusjon

Det trengs bedre kredittvurdering, men ikke dersom dette bidrar til at bankene skviser ut mer av konsumentoverskuddet.

Da jeg valgte tema var jeg sikker på at et gjeldsregister ville være et treffende tiltak, som lett kunne innføres med gode resultater. Personlig synes jeg at finansinstitusjonene burde ta et større ansvar og frarådingsplikt burde følges til større grad, ofte oppleves det at det eksisterer en oppfordringsplikt til opptak av kreditt i markedet og samfunnet generelt. Akkurat som det i dag er innført tvungen sparing til pensjon gjennom skattesystemet og det eksisterende pensjonssystemet for å sikre at forbrukere som ikke vet sitt eget beste sparer til pensjonstilværelsen, har min overbevisning ligget der hen at noen forbrukere burde vernes fra seg selv. Dette gjelder i stor grad opptak av kreditt på impuls. Derfor burde finansinstitusjoner få større ansvar for å kvalitetssikre data og ta bedre vurderinger. Dette fordi de er den profesjonelle part og forbrukeren trenger gode råd fra fagpersoner, ikke selgere. Myndighetene burde i større grad rette søkelys på markedsføringsdelen av kreditt. Her er det store muligheter for bedre regulering av markedet og utøvelse fra tilbydere. Dette vil kunne redusere mye av problematikken vi har i dag med økt gjeldsgrad og mislighold.

Etter hvert som jeg leste meg opp på temaet har overbevisningen avtatt. Jeg har til tider vært for, andre ganger i mot. Det er ikke tvil om at et gjeldsregister vil kunne bidra med å få bedre oversikt og større kontroll. Både for forbrukeren og tilbyderne av kreditt. Selv om gjeldsregisteret ikke bidrar direkte til færre mislighold alene, vil det kunne være et godt tiltak sammen med strengere markedsføringsregler for kreditt, strengere håndheving av frarådingsplikten og bedre regulering av markedet. Den økte informasjonsstrømmen kan bidra til færre mislighold. Dette i tillegg til et sterkere fokus på forståelse av personlig økonomi i befolkningen generelt.

Det er helt klart at rentetak og inkassoprosessen i Norge burde ses nærmere på. Dette er avgjørende for hvordan situasjonen er i dag. Dette er muligens sterkere virkemidler hvis man vil regulere markedet direkte. I hovedsak går problematikken til et register på personvern og kostnad, men næringen stiller seg mer positivt enn tidligere. Finansnæringen var imot et gjeldsregister i 2008, men stiller seg i større grad positive i dag. Grunnen til denne endringen

kan være at det etter finanskrisen har blitt mer fokus på mislighold og tilgangen på informasjon for å forhindre dette.

Litteraturliste

Bøker:

Broecker, T. (1990). "Credit-Worthiness Tests and Interbank Competition", *Econometrica*, Vol. 58, No. 2. pp. 429-452.

Bråthen, T., (2011). *Moderne forretningsjus 2, s.409*. Bergen: Fagbokforlaget.

Freixas og Rochet (2008). *Microeconomics of Banking*, second edition. The MIT Press Cambridge, Massachusetts.

Nicola J. (2006). *The economics and regulation of financial privacy*. New York: Physica-Verlag Heidelberg.

Strøm, S. og Vislie, J. (2008). *Økonomisk atferd, beslutninger og likevekt: en innføring i analytisk mikroøkonomi*. Oslo: Universitetsforlaget

Artikler:

Brusdal, R., SIFO (2013). "Unge voksne og personlig økonomi", *Oppdragsrapport nr. 4*³².

Inter-Agency Group, (2011). "Report of the Inter- Agency working group on credit histories" Department of finance, Irland.

Finanstilsynet, (2012). "Tilstanden i finansmarkedet og utsiktene framover". *Finansielle utviklingstrekk oktober*.

Freixas, X., Hurkens, S., Morrison, A. and Vulkan, N, (November 2004). "Interbank Competition with Costly Screening", *Oxford Financial Research Centre Working Paper No. 2005-FE-02*.

Gehrig T., Stenbacka R. (2007). "Information Sharing and Lending Market Competition with Switching Costs and Poaching". *European Economic Review* 51, s.77-99.

Nilssen, T. (1991). "Bankenes utlånstap", *Sosialøkonomen nr 11*, s 11-18.

³² http://www.sifo.no/files/file78737_oppdagsrapport_4-2013_web.pdf

Nyhus, E.(1992). “Kredittjenester og kunders informasjonshåndtering”. *Arbeidsnotat 16*, Stiftelsen for samfunns- og næringslivsforskning.

O'Donoghue, T., Rabin M. (1999). “Doing It Now or Later” *The American Economic Review*, Vol. 89, No. 1 pp. 103-124.

Poppe og Lavik, SIFO (2013) “Den farlige gjelden”. Seminar «kjøp nå- betal senere» den 5.2.2013.³³

Shaffer, S., (1998). “The Winner's Curse in Banking”. *Journal of Financial Intermediation*, Elsevier, vol. 7(4), 359-392,

Lenker til nettsider:

Rapport om rentetak i Europa

http://ec.europa.eu/internal_market/finservices-retail/docs/credit/irr_report_en.pdf

Utredning om gjeldsregister utarbeidet av Tore Bråthen (2008) på vegne av BLD.

http://www.regjeringen.no/upload/BLD/Gjeldsordning/Gjeldsregister_final_20080401_181758.pdf

Rapport om alternative modeller for registrering av usikret forbrukskreditt til bruk ved kredittvurdering. Utarbeidet av en arbeidsgruppe på vegne av BLD.

<http://www.regjeringen.no/pages/38162654/Gjeldsregisterrapport.pdf>

³³ http://www.sifo.no/files/file78734_den_farlige_gjelden.pdf

Vedlegg

Vedlegg 1: Mail fra Soliditet.no

Pr. 1. februar har vi registrert et totalt utestående beløp på kr. 47 467 737 439,00

Dette gjelder registrerte betalingsanmerkninger mot privatpersoner, men beløpet kan være påvirket av at saker er delbetalt og dette er noe vi ikke får informasjon om.

Med vennlig hilsen

AAA Soliditet AS, Tore Lia

Datakvalitetsansvarlig

Vedlegg 2: Tall fra Luksusfellen.

Opplysninger fra tv-programmet om deltagerens inntekt, antatt gjeld fra vedkommende og hva som er virkelig gjeldsbyrde.

	netto lønn	antatt gjeld	total	forskjell
1	19500	300000	450000	50 %
2	26000	380000	569000	50 %
3	20000	500000*	1400000*	180 %
4	11500	200000*	300000*	50 %
5	21000	700000	656000	-6 %
6	16000	bryr seg ikke	264000	?
7	14500	300000	402000	34 %
8	17000	200000	323000	62 %
9	21000	250000	493000	97 %
10	33000	?	360000	?
11	15000	1400000	1400000	0 %
12	18300	70000	134000	91 %

tall tilgjengelig gjennom tv3.no

*antagelse og totalgjeld oppgitt som par ikke på enkelt individ

